

చింతామణి పుస్తకాలాగారము
TPLA128B104

భక్తతుకారాము

9/25
మద్దురిశ్రీరామమూర్తి కవి
విరచితము.

రెండవ కూర్పు 1250

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము.
తేల ప్రాలు.

వల్లిపారు

కొండపల్లివీరవెంకయ్య

శ్రీ సత్యనారాయణబుక్ డిపో.,
రాజమండ్రి.

శ్రీ చింతామణి మున్షాలయమందు ముద్రింపబడినది.
రాజమండ్రి.

1938.

కాపీరైటు రిజర్వ్.

[వెల రు. 0—12—0.

పీఠిక

తుకారాము చరిత్రమును నాటకరూపమున వ్రాయవలయునను సంకల్పించున నాకు లభించిన వచనగ్రంథముల నాధారముగా గొని యీ నాటకమును వ్రాసియున్నాఁకను. గ్రంథముయొక్క నామమే ఇందు భక్తి ప్రభావము వెల్లడించునని స్ఫురింపజేయును. ఇందు భక్తాగ్రేసరుండగు తుకారాము తన భక్తి ప్రభావమున పాండురంగ విఠలునియను గ్రహమును ఒడసి యెట్టి లోకోత్తరచరిత్రుడయ్యెనో నిరూపింపబడెను. మాస్వాజీ యను జకదారి తుకారాముని పెక్కుగ్రంథముల బాధించియు కృతకృత్యుడు గాఁజాలక భక్తి మార్గమే మోక్షసాధనమునకు దగినదని యంగీకరించి భక్తుండగును.

ఈనాటకరచనమున భక్తి భావ మెంతవరకు పోషించి యుంటినో చదువరులే నిర్ణయింపవలయును.

కాకినాడ,
22—1—38

ఇట్లు
మ. శ్రీరామమూర్తికవి.

ఇందువచ్చు పాత్రలు

— :: పురుషులు :: —

తుకారాము—భక్తాగ్రేసరుడు.

మాస్వాజీ—జడదారి.

నల్లభద్రాను—తుకారాముని తమ్ముడు

పాండురంగ విశలుడు.

— :: స్త్రీలు :: —

జీజీభాయి—తుకారాముని భార్య

ఇంకను సందర్భానుసారముగా వర్తకులు, మాస్వాజీ శిష్యులు,
పండితులు మున్నగువారు వత్తురు.

భక్త తుకారాము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమాంకము.

కేలము.

ప్రథమరంగము.

తుకారాము గృహమలంగలి గది.

(తుకారాము పాండురంగలి పూజించుచుండగా తెర యెత్తబడును.)
తుకా—హే జగన్నాటకసూత్రధారి ! నీవిలాసములు వర్ణనాతీతములై

యవాజ్ఞానసగోచరములై యున్నవి కదా?

సీ. ఒకమాటు నీనామ ♦ ముచ్చరించిన నాయ

జామిళు నేలు వా ♦ త్వల్యగరిమ

ఎంగిలిఫలముల ♦ నిచ్చిన శబరికి

కైవల్య మిచ్చిన ♦ కారుణికము

శరణు గోరినయంత ♦ శత్రుని తమ్మున

కభయ మొసంగిన ద ♦ యారసంబు

నీవె నా దిక్కని ♦ యెంచిన గజరాజు

గాచేనయట్టి యి ♦ ఖండప్రేమ

కొంత నాపైన నిల్పి హృ ♦ దంతరమున

నిల్పి నిన్నె పూజించెడు ♦ నియతిగల్గి

యుండునట్లు లనుగ్రహింపు ♦ మో శుభాంగ!

భక్త హృత్పద్మనారంగ! ♦ పాండురంగ!!

సంసారంధకారంబునఁ బడి తపించుచున్న నన్నుద్ధరింప నీవ
సమర్థుడవు. నీపదరాజీవసంసేవనమే సంసారసాగరోత్తర హేతు
వగు నావ. రంగా! రంగా!! పాండురంగా! నాహృదయ మెప్పు
డును భవత్పాదపంకేజధ్యానానకయై యుండునట్లనుగ్ర
హింపుము.

(ప్రవేశము:—జీజీభాయి)

జీజీ—నాధా ! నాధా !! తమ రింకను పరమేశ్వరారాధనము ముగిం
పనేలేదా ? లెండు ! లెండు ! ఇంటిలోనికి గావలసిన పదార్థ
ములనైనఁగొనివచ్చినపిమ్మట మరల పూజనము సలుపవచ్చును.
తుకా—ఏమి ! రంగని సేవించుటలో నెక్కువకాలమును గడపితివా ?
జీజీ—అవును. ఉదయమునఁ గూర్చుండిరి. జాముప్రొద్దెక్కిన దిం
కను లేవరైరి.

తుకా—ఆహా! ఒక్కజాముకాల మాహరినామస-స్మరణ మాచరించు
టచే ధన్యుడనైతిని. ప్రియా ! ఇంతకంటె వాంఛనీయ
మింకొకటి కలదా !

జీజీ—తమబోల్ల కల్లే యుండునుగాని—

తుకా—నఁకోచింతు వేల ? నివాక్యమును పూర్తి సేయుము.

జీజీ—భక్తజనులగు మీ కాకిలిదప్పులు లేవు గాని, యింట నుండు వా
రందఱికిని యాకలి తప్పనా ? వారి కింత జీవనోపాధి గల్పించి
మీరు నిశ్చింతగా రంగని స్మరించుకొనుచుఁ గూరుచుండుఁడు.

తుకా—ఎంతవెట్టిదానవు. పుట్టించినవాఁడు పోషింప కూరకొనునా ?
పరమకారుణికుండగు భగవంతుఁడు నిర్దయాసూన్యుఁ డను
కొంటివా ?

తే. నీటఁ దిరిగెడి చేపల • నింగి దిరుగు

విసాగముల భూమి నివసించు • వివిధజంతు

నాతెలికిని యాహార మొ ధ సంగువాడొ

గలుగ, మనుగడకొంటు చిం ధ తిలగ నేల ?

ఊరక సంసారతాపత్రయమున నల్లాడనయంత మేలు కలుగునా?

జీజీ—ఇదెక్కడగోల దాపురించినది. నాథా ! నేను మీ వేదాంతోప

దేశముల నాలించుటకు రాలేదు. నాకు తీరికగూడ లేదు.

తుకా—మఱెందులకు వచ్చితివి. నీవుగూడ నాతో రంగని నేవింపవల

యనను కుతూహలముల జను దెంచియుంటి వని తలంచితని.

జీజీ—ఇంట పదార్థములు నిందుకొన్నవి. అంగడికి పోయి రాకున్నయె

డల నీదినమున నింటియందలివారెల్ల రుపవసింపవలసినదేలెందు.

పిల్ల లవుడే యాకలిబాధ కాగలేక గోల పెట్టుచున్నారు.

తుకా—అయిన నాకడ కేల వచ్చితివి ?

జీజీ—నుజేమి చేయుచుందురు ?

తుకా—అన్నగారితో నీసంగతియూతయూఁ దెలుపుము.

జీజీ—అక్కడకుఁగూడఁ బోయి వచ్చితిని.

తుకా—వా రేమనిరి ?

జీజీ—తమకేగాని గృహవిషయము లాయన కేమియుఁ దెలియవని నుడివియుండిరి.

తుకా—అగ్రజుడైనందుల కారఁ డీసంసారబాధ్యత వహించిన నేను నిశ్చింతతో వండరినాథుని నిరంతరభక్తితో నేవింపఁగల యవ కాశము లభించియుండెడిది కదా ? ఇంతకును విధివ్రాత యను ల్లఁఘనీయము గదా ?

జీజీ—అంగడి కేగి వచ్చినపిమ్మట సావకాశముగాఁ గూర్చుండి యాలో చించుకొనవచ్చును. ముందుగా నంగడి కేగి పదార్థములఁ గొని తెందు. ఇంకను జాలముచేసెదరేల ?

తుకా—సంసారపరిస్థితులను గూర్చియే నాలోచించుచుంటిని. యుక్త
వయస్కుడై, యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానశీలుడైన సోదరుడు
కుటుంబరక్షణమున నాకొకత తోడ్పడిన నెతనహాయకారిగా
నుండును. అట్టిది నానుడుట వ్రాయబడియుండలేదు కావల
సిన పదార్థము లేమి ?

జీజీ—అక్కటలేని పదార్థ మున్నదా యని యడుగుడు. నేడునమస్త
పదార్థములను గొనిరావలయును. ఇంట కట్టలైన లేవు.

తుకా—మంచిది. తృటిలో నంగడి కేగి వచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును)

జీజీ—పాండురంగభజనమునఁ బడి సంసారమే మఱచుచుందురు. అట్టి
వీరిపై మేమెల్లర మాధారపడియుంటి మింకెట్లు లీసంసారము
కొనసాగునో దైవమునకే యెరుంగును. సామగ్రిని వారు
గొనితెచ్చునంతలో స్నాన మొనర్చెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయ రంగము.

తుకారాముని మందిరమున నొకగది.

(తుకారా మొకయాననముపైఁ గూర్చుండియుండును. ఇంచుక
దూరమున జీజీబాయి నిలువబడియుండఁగాఁ దెరలేచును.)

జీజీ—నాథా! ఏమో చెప్పుచుంటినని భావించవలదు. కష్టసుఖముల
నాలోచింపుడు. దినవెచ్చమునకే తడుముకొనుచు నెన్నిదిన
ములు గడుపఁగలము.

తుకా—అవును. నీవు వచించినవన్నియు సత్యము లనుటకు సందియము లేదు.

జీజీ—కావున ధనార్జన సేయుటకు యత్నింపవలయును.

తుకా—ఏమార్గమున అన్యాయమార్గమున విత్త మార్జించినను మన ముద్దానిని దినజాలము సుమా!

జీజీ—అన్యాయమున కేల యొడిగట్టవలయును.

తుకా—అట్లయిన నామార్గ మేమో బోధింపుము.

జీజీ—కులక్రమాగతమగు వర్తక మున్నది కదా?

తుకా—వర్తకమా! అది నాచేతఁ గాదు. అంతటి అన్యాయమునకు నే నొడిగట్టజాలను. వర్తకమువలన ధనార్జన సేయుట ఋజు మార్గము గాఁజాలదు. లోకమునఁగల అన్యాయ మంతయును వర్తకమున నున్నదనుట కేమియు సందేహ ముండబోదు.

సీ. చెడురకంబులఁ దెచ్చి ♦ సింగార మొనరించి

యిదే మంచి దనుచు వ ♦ చింపవలయు

తక్కువరకముల ♦ నెక్కువ వెలలకు

హితులకేనియు విక్ర ♦ యింపవలయు

అదనున ధరలను ♦ నమితంబుగా బెంచి

ధనమె ప్రాణముగాగ ♦ దనరవలయు

ధనికుల వంచింప ♦ ననువైన విధమున

కల్లలాడగఁ గూడఁ ♦ గడఁగవలయు

తూకములపట్ల తక్కువ ♦ తూచియిచ్చి

కొలతలందున తలగొట్టి ♦ కొలిచియిచ్చి

యెల్లరనుఁ గూడ నొకట వం ♦ చింపవలయు

నట్టి వర్తకమందు న్యాయంబుగలదె?

జీజీ—మీయువన్యాసము వినుట కెంతయు నింపుగా నున్నది. కులక్రమాగతమగు వర్తక మన్యాయయుతమైనదె నచో నింక నవలంబింపవలసి వృత్తి వేటొకటి కలదా? ఉద్యోగముల సేయుటకు నూళ్లేలుటకుఁ దగిన శక్తి లేనినాఁడు అవలంబించుట కనువైన వృత్తి వేటొకటున్నదా?

తుకా—ఏమో! ఆ విషయవిర్యము గావింపజాలను.

జీజీ—వర్తకము గాకున్న మతే యితరమార్గమున ధనార్జన సేయగలరో వచింపుఁడు. నేటి దేశపరిస్థితు లెల్లున్నవో యిండుక గమనింపుఁడు. నేఁడు ధనవంతుఁడే సర్వత్ర పూజింపబడుచు న్నాఁడు. ధనవంతునకుఁ గులగౌరవముతో నిమిత్తము లేకుండ నెల్లరును యడుగులకు మడుగుల నిడుచు జోహారు లొనగురు. వేయేల? 'ధనమూల మిదం జగత్త' ను పల్కులను తమ రాలింపలేదా? యావిషయ మటునుఁడు. నిర్వాపారముగఁ గూర్చున్నచో నెన్నిదినము లీసంసారము గడువఁగలదు.

తుకా—అయిన నన్నేమి చేయుమందువు?

జీజీ—వర్తక మొనరింపుఁడు. ఇతరకంటె సులభముగా ధనము గణింపఁ గలమార్గ మొక్కటియును గాన్పింపదు.

తుకా—వర్తకమనిన నీకంత చులకనగాఁ గాన్పించుచున్నది కాబోలును! ఇప్పటి వర్తకపరిస్థితు లెల్లున్నవో యిండుక వివరించెద సావధానముగ నాలింపుము.

సీ. అరువులఁ గైకొంచు ♦ నడిగిన యపుడెల్ల

నిదె యిచ్చెద నని వచించువారు

అరువుల నెగబెట్టి ♦ నహరహంబును చింత

నలుపుచు యత్నముల్ ♦ నలుపువారు

బేరాన నిసుమంత ♦ భేదంబు గనుపింప

కడకొట్టునకుఁ బోవఁ ♦ గడఁగువారు

అరువిచ్చునందాక ♦ విరివిగా వాడుచు

తరువాత పెరవీధి ♦ కరుగువారు

ఈయవలసిన పైకంబు ♦ నీయుచునిన

నొతయో గోల నొనరింప ♦ నొచువారు

ప్రబలియున్నట్టి పాడు ప్ర ♦ పంచమందు

వర్తకము సేయఁగలది లా ♦ భంబు చెప్పును.

జీజీ—జాగరూకతతో బేరసారమునఁ జూచుచున్నయెడల దాడుగ
వచ్చునా?

తుకా—ఊరక నన్నేల శ్రమపెట్టెదవు. వర్తకమున మన కెట్టిలాభ
మును గలుగఁబోదు. నాపల్కు లాలింపుము.

జీజీ—ఈమార్గముచు త్యజించునెడల జీవితమునకు మార్గమేమున్నది.
కావున తప్పక వర్తకమునే చేయవలయును. మీకుఁ దీరిక
యున్న మీరును, మీకు దీరికలేని సమయములందు
మీసోదరుఁడును దుకాణముపై గూర్చుండవచ్చును. ఏదో
కొలఁదిగా లాభము వచ్చుచున్నయెడల దేహీ యని యొరులను
చేఁజూచి యాచింపకుండ కాలయాప కచేయవచ్చును.

తుకా—వర్తకము వర్తకమని పలుపరించెదవు? పెట్టుబడికైన ధన
ముండవలదా?

జీజీ—మన మింట నుపవాసములఁ జేయఁచున్నను పరపతి నశింపకుండ
కాలయాపన సేయుచుంటిమి. మీరడిగిన సాటివర్తకు లెవ్వ
రైన దోడ్పడుదురు. వారియొద్ద కేగి సరకులఁ గొనిరండు.
అమ్మినై చినసిమ్మట వారలసొమ్మును పున్నవలలోఁబెట్టి యప్పగి
ప వచ్చును.

తుకా—అరువుసాములఁ దెచ్చి వర్తక మొనఁచుటకంటె హైన్యముండునా?

జీజీ—పోనిండు. మాజనకునడిగి రెండువందల దీనారములఁ గొనివచ్చెదను. అద్దాసిని మూలధనముగా నుపయోగించి వర్తకమును సాగింపుడు.

తుకా—ఋణమునేయుటకు ప్రారంభింపుమందువా?

జీజీ—అన్నిటికిని యన్నివంకలు పెట్టుచుండ నేనేమి సెప్పుదును. పోనిండు నామేనిపై నున్న వస్తువులను విక్రయించుడు. లాభము వచ్చినయెడల నేడుగాకున్న రేపటిదినముననైనను వస్తువులను చేయించుకొనవచ్చుచు. ఇంతలో పోవున దేమున్నది?

తుకా—స్త్రీధనము గైకొనుటకు మనస్సు సంకోచించుచున్నది.

జీజీ—నాథా! ఈవస్తువులు మీరొసంగినవి కావా? వీనిని యవసరమునకు మీరుపయోగించుకొనుట తప్పగునా? వలదు మీకట్టి సంకోచము వలదు ముందు జీవయాత్ర కుంటువడక నడచు మార్గమును జూడుడు.

తుకా—మంచిది. కర్తవ్యమును గూర్చి యాలోచించుటకు నాకొకింత విశ్రాంతి నిమ్ము.

జీజీ—అట్లేకానిండు.

(ప్రవ్రమించును.)

తుకా—పండరీపురనివాసా! శ్రీనివాసా!

గీ. అలఘు సంసారసాగర ధిమందుఁ జిక్కి

దిక్కుతెలియక తపియించు ధీనజనుని

యుద్ధరింపంగ దగుమార్గ మొకటి జూపి

రక్షణముసేయమో పాండు రంగ రంగ.

నాభార్య పల్కులు నిక్కువములే యని తోచుచున్నది. ఎట్లొ

ధనమార్జింపకున్న నీసంసారము చక్కబడుటెట్లొ దోషకన్నది.

వర్తకమే శరణ్యమనుటయు నిక్కవము. ఈయూరినుండి సరుకులను గొనిపోవు సార్ధవాహులతో బయలుదేరి గ్రామముల వెంట దిరుగుచు వర్తకము సాగించెదగాక. ఇతరవర్తకులు దోడుగానుందురు గావున దండుగవచ్చునను భయముండదు. దీని గొంతలాభము చేకూరగలదు. ఏమో యెవ్వరుచెప్పగలరు. లాభమువచ్చినను గాకున్నను ఇంట నిర్వాహముగ గూర్చుంటినని యిల్లాలుచే సూదామాటలు పడవలసిన పనియుండదు. అట్లుపైన షరమాత్ముడే గలడు. ఇక నేనేగి తత్ప్రయత్నములో నుండెద.

[నిష్క్రమించును]

తృ తీ య ర ం గ ము.

స్థలము:— ఒకపీఠి.

(ప్రవేశము:—వినయుడు, చందుడు అను వర్తకులు)

విన—చందుగారూ! ఈమధ్య బొత్తిగా దర్శనాజ్ఞేవు. గ్రామములో లేరనుకుంటాను.

చం—అవును.

విన—వర్తకనిమిత్తమై వెళ్ళారనుకుంటాను.

చం—అవునండీ! వర్తకం కోసం కాకపోతే నాకు వేరే పనులేమున్నాయియేమిటి?

విన—అక్కడవర్తకమేమైన సాగిందా లేక యిక్కడమోస్తరుగానే వుందా?

చం—ఉంది. ఓమోస్తరుగా.

విన—ఇక్కడకన్న నయం అనుకుంటా,

చం—ఏమో! పూనాలో వర్తకంబాగుంటుందని లాభా లెక్కువవుం
టాయని ఒక్కవరుసని చెప్పుకుంటున్నారని గదాయని ఒక నబురు
వెళ్ళివచ్చాను. ఏవంత యెక్కువమిగులలేదు.

విన—రెండువందలుంటాయా?

చం—చచ్చు రెండువందలు, ఇక్కడమాత్రం దొరకవు. పెళ్ళాం బిడ్డలు
నొదిలికొని అంతదూరం పోయినందుకు ఒక సంచియైన వ్రండ
వద్దూ. ఖర్చులు మాజాస్తీ అయినాయండి. ఇంటికొచ్చేటప్పటికి
ఎనిమిదివందలు మిగిలేయి.

విన—ఇక నేం కోటలో పాగా వేశారన్నమాటే.

చం—ఏదో దేముని దయవల్ల.

విన—మళ్ళీ వెడతారా. దుచిమరిగినతర్వాత విడిచిపెట్టడం ఉండదను
కుంటాను.

చం—ఇంకా రావలసిన బాకీలున్నాయి వెళ్ళకపోతే అవన్నీ గంగలో
కలిసేయన్నమాటే.

విన—ఈమాటు మమ్మలిసికూడా లాక్కుపోండి. ఇక్కడవర్తకమంతా
అడుగంటింది.

చం—మిమ్మల్నే ఎత్తుకు తీసుకెళ్ళాలా! రండి కలిసిపోదాం.

విన—నలుగురుం ఒకచోటుంటే కాలక్షేపానికేం లోటుండదు. ఖర్చులు
కూడా తగ్గుతాయి.

చం—అవును. తుకారాం కూడా వస్తానంటున్నాడు.

విన—అతనికూడా బుద్ధివుట్టిందీ వర్తకం చెయ్యాలని.

చం—అవును. ఏం జేస్తాడు. సంసార అంతా చుట్టబెట్టుకు నెత్తిమీద
పడింది. ఏవర్తకమోచేసి నాలుగురాళ్లు సంపాదించకపోతే
గడవద్దూ.

విన—అవును. అతన్ని కూడా లాక్కుపోతే భుక్తితోడు ముక్తికూడా కలుగుతుంది.

చం—(దూరమున చూచి) అదుగో ! తుకారాం కూడ మాటలోనే యిల్లావస్తున్నాడు.

(ప్రవేశము:—తుకారాం.)

తుకా—చందూ ! నీకోసం యింటికెళ్ళొచ్చాను.

చం—ఎందుకునేనేవస్తానని చెప్పేవాడూ.

తుకా—ప్రయాణమునకు రేపటిదినమున చాల బాగున్నదని విని యీసంగతి నీతో చెప్పుదానుమకొని బయలుదేరేను.

చం—రేపే ప్రయాణము కావలసియున్న యీదినముననే బజారులో సరుకులు కొనలయును.

తుకా—అందుకే యుదయముననే నీతో జెప్పటకై వచ్చితిని.

విన—నన్నుకూడా లాక్కుపోతారన్నమాటే.

చం—అభ్యంతర మేమిటి?

తుకా—చందూ ! నాకీవర్తకము మిగుల క్రొత్తది ఎట్టినరుక్కు లాదే శమున సులభముగ విక్రయింపబడునో వానిని నీవేయెంచి కొని పెట్టవలయును సుమా

చందు—మంచిదట్లనే గావించెదను. ఈమాత్రమునకు నీవు నన్నింతగా కోరవలయునా?

విన—రండు. ఇంకను ఇక్కడనే కూర్చుండిన బేరసారములకు వేళ దాటిపోవును.

(మువ్వరును నిష్క్రమింతురు.)

అరణ్యమందలి యొక సమమగు ప్రదేశము.

(ప్రవేశము:—చందుడు, వినయుడు, తుకారాము, మరికొందరు

(వర్తకులు, పరిచారకులు.)

చం—వినయా ! నేటికి మనమీయరణ్యముననే విశ్రాంతి గైకొనవలయును. ముందు రెండామడల దూరమువరకును బసదిగుటకు దగినప్రదేశ ముండదు. ఎకానికి నింతదూరము నడచినయెడల మనము శ్రమజెందుటయే కాక ఎడ్లును వేసడములును గూడ అలపుజెంది ముందు ప్రయాణముచేయుట దుష్కరమగును.

విన—ఈసమీపమున నెచ్చటనైన సీరమున్నదా ?

తుకా—ఎడ్లు దాహముచే నాలుకిలు జాపుచున్నవి.

చం—అపొదమాటుననే చక్కని సెలయేరుగలదు.

విన—దిగుటకు అనువుగానుండునా ?

చం—ఈస్థలముయొక్క సంగతి నీవెరుగమిచే నీవట్లనుచుంటివి వెనుక మేము పడునైదు దినములవరకు నిచ్చటనే నిలువవలసివచ్చినది. ఒక్కనాడైనను కష్టమనునదియే యెఱుంగక హాయిగా గడపితిమి. పశువుల నాసెలయేటిగట్టున నొక్కగడియ యేపిన చాలదా ! ఎంతరుచ్చములగు పండ్లప్రదేశమున దొరకు ననుకుంటివి?

తుకా—పరిచారకులకు ఇచ్చట విడియుచున్నామని దెలుపవలదా ?

చం—మనకు ఆశ్రమతో నిమిత్తములేకుండ వారప్పుడే సామానుల దింపినైచి బండ్లను సెలయేటికి దీసికొనిపోవుచున్నారు. అల్లదే చూడుము.

విన—ప్రయాణపు బహుళవా రు నించుక విశ్రమింతము.

(అందఱును శలకొక ప్రదేశమునను మేనువాల్చి విశ్రమింతురు.)

తుకా—మార్గాయానముచే వీరు నిద్రింపసాగిరి కాని నాకేలనో ఆనిద్రిరాకున్నది. పండరీపురనాథుని మనసార కీర్తించుచు జన్మ తరింపజేసుకొనుటకు తగిన యవకాశము నేముకదా లభి చెను. వితోగా నానునాన్మగణ నూచరించుచు నడచివచ్చుటచే గాబోలు మార్గాయానమిసుమంతయు దోపకున్నది. ఇంతమా త్రమునకే యాపండరీనాథునికి నాపై ననుగ్రహము జరించిన నిరంతరము తదేకధ్యానానర్తులై తన్మయానందచిత్తులై నామ సక్తిరైన మాచరించు ధన్యాశ్మల నాపరమాత్ము జేకీర్తి నను గ్రహించునోకదా! ఆహా! ఇతరేతరవ్యాపార ప్రసక్తిలేకుండ వితోబాసేవయందు నిరంతరము వర్తింపగలుగుట పురాకృతసు కృతఫలమని భావి-పవలయును కదా! బండరీలియుని నిశ్చింతతో నేమిచు సవకాశము లభింనుటెన్నఁచో గా! ఆహా! అంతటిభాగ్యము నాకు చేశూరునా? దారేషు వుతేషణ ధనే షణంబుల జిక్కువడి నారకిసదృశంబగు న-సాగవారాసి నిర్మ గ్నుడై పరితపించు నాయట్టివాని కట్టి సుకృతము లభించునా!

(ధ్యానానర్తుడై యుండును.)

[ఇతర వర్తకులు మేల్కొంతురు.]

విన—చందూ! ఎంతతడవు నిద్రించితిమి? ఇంకనైనను పరిచారకు లేమిసేయుచుండిరో పరికి-పవలయును. మనమందఱ మిచ్చట నిద్రించుచున్న వారను దమ యిచ్చవచ్చినట్లు విహరించుచుం డిరేమో! వంట గావించిరో లేదో?

చందు—ఇంకను ప్రొద్దు నడినెత్తికి రానేలేదు. ఇప్పుడేమంత తొం

దర. ఇంతయెండలో పయనము నాగించుట దుర్ఘటము కాదా?

1 వర్త—మనము భోజనాధికముల ముగించుకొనునంతతు ప్రొద్దు తిరు
గకపోదు లెమ్ము.

చందు—అబ్బా! మీతో ప్రయాణ మసాధ్యముగా నున్నది
(లేచును)

విన—రమ్మ రమ్మ. పరిచారకులకు సామానుల నప్పగించి నిద్రించుచుంటి
మవి యేమైనవో యేమో!

[వినయఁడు మున్నగువారందఱును నిష్క్రమింతురు]

తుకా—(ధ్యానసమాధినుండి మేల్కొనును) ఆహా ఈనిర్జనస్థలమున
పాండురంగని ధ్యానించుచుండ నేడో మైకము క్రమ్మినట్ల
య్యెను. కావుననే మహాత్ములు నిర్జనంబులగు నరణ్యంబుల
నిష్ఠాగరిష్ఠులై తప మాచరించుచుందురు. (ఇటునటు పరికించి)
ఏరీ వర్తకులు? వీ రెందుఁబోయిరో కదా? న న్నీయరణ్యం
బున నొంటి విడచి యెందేగిరో కదా? అదే ఆవటపృక్షము
చెంత నాశీనులై భోజనము లారగించుచుండిరి. మరల వెంటనే
ప్రయాణ మగుదురు కాఁబోలును, వారితోఁగూడ బయలు
దేరవలయును గదా? అందులకుఁ దగుయత్నమున నుండకున్న
నెట్లు?

(నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రథమాంకము.

భక్త తుకారామః

ద్వితీయాంకము. ప్రేమసంకల్పము.

ప్రథమరంగము.

ఆరణ్యమున నొక ప్రదేశము.

(తుకారాం యొకచోఁ గూర్చుండి ధ్యానసమాధియం దుండఁగాఁ దెర యెత్తఁబడును.)

తుకా—కరుణాంతరంగా ! పాండురంగా ! నీతో స్వచ్ఛావిహారములు

నలుపు బ్రహ్మానంద మచుధవించిన యాగోపికలదే జన్మము.

ఉ. పుల్లసరోజనేత్ర ! తొలి ♦ వుట్టువునందున నిన్నుఁ గూడి నం

పుల్లముఖాబ్జలై విసిన భూములలో దిరుగాడుకొంచు న

త్యులసనంబుతో మెలఁగు ♦ చుండఁగ గోర వ్రతంబు లేమి యా

గొల్లమిటారి గుబ్బెతల ♦ కోటి యొనర్చెనొ తెల్ప నాధ్యమే.

యమనియమాదుల శరీరమును కృశింపఁజేయుచు నిష్ఠాగర్హితులై

ఘోరతరారణ్యంబుల పవనధక్షులై యేకాగ్రత తప మాచ

రించు మునికోటికైన దర్శింపఁగారాని నీదివ్యమంగళవిగ్రహము

ననుదినంబునను గాంచుచు, నీకు పలయుపరిచర్య నలుపుచు,

కేవలము నీయానందమే తమయానందముగా మెలంగిన గోపికల

పూర్వజన్మసుకృత మొంతని కొనియాడనగును. నాఁడు నేను

గూడ నొక గోపికనై యున్నయెడల నీమది కెక్కునట్లుగా పరి

చర్య సల్పి యుందునుగదా ! లేదు. అట్టిసౌఖ్యము నాకు లభింపలేదు. లభించియేయున్నయెడల నిట్టి కను యీప్రపంచమున నిట్లుండటమే తటస్థింపబడును. పండరీవాధా ! అనుగ్రహింపుము. పండరీవిలయుడవైన నిన్ననుదినంబునను దర్శించుచు నేవించు మహద్భాగ్యము నాకు చేకూరుదయ్యెను. అయినను, నిరంతరము భవత్పాదపంకేరుహధ్యాసపారీణుడనై - నీ దివ్య నామసంకీర్తన మొనర్చుటకుఁ దగినయవకాశమునుమాత్ర మనుగ్రహింపుము. తాపత్రయాభీలదవాగ్నులు దహించుచున్నను లెక్కింపక నీదివ్యమంగళవిగ్రహమును హృదయపద్మముననుస్థిరముగాఁ బాదుకొల్పి నేవించునట్టి యవకాశము లభింపఁజేయుము.

(ఎద్దులు అటచును. ధ్యానసమాధిచుండి తుకాకాం మేల్కొని నలువంకలఁ దిలకించుచు. తోడివర కులు కాన్పించుకుందురు.)

తుకా—చంపూడుమున్నగువా రపుడే వెడలిపోయిరి కాబోలును ! ఇందెందును వారిజాడయే కాన్పింపకున్నది. తమతో నరుదెంచుచున్న నన్ను - అన్నిటికెని తామే తోడుగా నుందురని తలంచి వెంట నరుదెంచుచున్న నన్ను - యిట్టిస్వర్ణనారణ్యమున నొంటిగా విడచిపోవుటకు వారి కెట్లు మనస్కరించెనో దెలియకున్నది. (దూరమునను దృష్టి సారించి నలువంకలను దిలకించి) ఏమార్గము ననుసరించి వారేగియుండిరో తెలియకున్నది. ముందు దగ్గరలో జనసంచార మున్నజాడయే కాన్పింపకున్నది. ఏమి నేయుదును ? ఏమార్గ మనుసరింతును ? కానిమ్ము. అన్నిటికాపరమేశ్వరుడే గలఁడు. పాడురంగా ! యీకీకారణ్యమధ్యంబున వీనిని జిక్కువడజేసిన నేమి నేయునో దిలకింతమని పరీక్షించుచుంటివా ?

ఉ. వండరినాథ నీదు పద • పద్మము లాత్మభజించునట్టి భ
కుండు వనాంతరంబును • దోడొకరుండును లేక జిక్కియె
ట్లుండునో జూడనెంచితె ప • యోధర నీలశరీరవీడుశ
కుండగు నాపరీక్షలకు • దూలక నిల్వగనంచునెంచితే.

నీయొనర్చు పరీక్షలకు నిల్వదగిన శక్తియుతుండనుగాను. ఈవిష
త్పరంపరనుండి నన్ను యుద్ధరింపుము.

(దూరమున జంతువుల కూతలు)

అహ! ఈప్రదేశము కూరసత్త్వముల కాకరమైనట్లు గూడ
దోచుచున్నది. కావుననే చందుఁడుమున్నగువారు సరిగా నొకిం
తతడవైనను విశ్రాంతిగొనకుండ నేగియుందురు. అప్పుడే సూ
ర్యాస్తమయమైనదో లేదో జంతుసంతానంబుల కఠోరరవంబు
లు వినవచ్చుచున్నవి. నేటిరాత్రి కీప్రదేశమున నిల్చిన మృత్యు
వధనగహ్వరము ప్రవేశింపగలదనుట కెట్టినంశయమును యుం
డదు. హతవిధి! యీదుర్గమమరణ్యంబుల మరణింపవలసినదని
నానుదుట లిఖించియుంటివా? కాసిమ్ము. మరణమునకు నేను
వెరువను. ఆసన్నమగు మరణము నత్యాదరమున స్వీకరింతును.
ఏలనన, మరణమే నన్నీ తాపత్రయంబులనుండి యుద్ధరింపఁదగి
నదై యున్నది. కాని పాండురంగా, మరల నన్నీ విశ్వమునకుఁ
బంపకుము. మరల నన్ను సంసారపయోధిమన్యంబునఁ గూలఁ
ద్రోయకుము. ఏమి నావెట్టి? నేను కోరినట్టుగా నప్పరమేశ్వరుఁ
డనుగ్రహించునా? ఏనెంతటి భక్తుడను. జగధీశా, నిన్నే
మియు నర్థింపను. నీయిచ్చవచ్చినట్లు గావింపుము.

[తెరలో]

[కట్టుకట్టలనున్న ఎద్దులు మరల ఆర్చును. కిలవరపడుచుండును.]

తుకా—పాపము! క్రూరసత్వములవాసన తగులుటచే గాఢోలు నలు
లెత్తి యటచుచు డెక్కలతో నేల గీరుచు చిందులు త్రొక్కు
చు కలవరపడుచున్నవి. మృత్యువన్న ప్రతిప్రాణికినిగూడ భయ
మే కదా! కానిమ్ము—నానిమిత్తమై యీవృషభములు తమ
జీవముల నేల విడువవలయును కట్టుకట్టలనుండి విప్పినై చినచో
నవి స్వీయప్రాణరక్షణార్థము నిరపాయమగు నేస్థలమునకై న
పోగలవు.

(తుకారాం లేచి ప్రక్కకు నిష్క్రమించి రెండుమూడునిమిషము
లైనపిమ్మట ప్రవేశించును) ఇంక నిశ్చింతగా రానున్నమరణ
మును స్వీకరించుటకై పరీక్షించుచు విఠోబానామసంకీర్తన మాచ
రించు చుండెదఁగాక.

ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము! ఈవృషభంబులు కట్టుకట్టలనుండి విప్పి
నను యావల కేగక నాచెంతకే యరుదెంచుచున్నవి. ఇంతలో
వీరికిఁగల భయ మేమైయుండును. క్రూరసత్వములు దవ్వుల
కేగియుండునా లేక యవికూడ శ్రీరంగనామసంకీర్తన మాలి
చుటకు నాచెంత కరుదెంచుచున్నవా? ఆ, నాగానమున నంతటి
మాధుర్య మున్నదా? పొరపడుచుంటిని. కాదు కాదు. విఠో
బానామసంకీర్తనమందు అనన్యలభ్యమగు మాధుర్యము దొలు
కాడుచుండును. కావుననే యీవృషభములు చెంత కరుదెంచు
చుండెనని తలఁతును.

[దూరమున రెండుశార్దూలములు ఛెరలాడుకొంచు తుకారాము

నకుఁ గాన్పించును.]

అదిగో, మృత్యుదేవతాస్వరూపములో యనఁదగు వ్యాఘ్రము
లు నావంక కే వచ్చుచున్నవి. ఆహా, ఇంకొక కొన్నినిమిషము
లలో యీతుకారాముని పంచప్రాణములును అనంతదాయ

పథంబున కలియునుగాబోలు ! ప్రియా ! జీజీభాయి ! శతధా
పోరి వర్తకడానుమషపై నీవర్తకులతోఁబంపి విరోభాచెంత కేగు
టకు సరియైనమార్గమును జూపించితివి.

(ముందునకుఁగూడగా వ్యాఘ్రములు దౌదవ్వల కేగుచున్నట్లు
కాన్పించును)

ఈవ్యాఘ్రములకుఁ గూడ నాపై దయ తప్పెనుగాబోలును
రంగా ! రంగా ! ఇంతయు నీయనూనకటాక్షముచే జరుగుచు
న్నదని తలంతును. నేనొనర్పవలసిన యేమహాకార్యము గలదని
నాప్రాణము నీసమయమున రక్షించితివి. ఆహా ! నీలీల లనంత
ములు. నీచర్య లసాధారణములు. నీ నామసంకీర్తన మొసర్చు
టకంటె నేను చేయగలిగిన దేమున్నది.

(మరల వెనుకటిపాటనే పాడుచుండును.

సూర్యభగవానుఁ డల్లదే తూర్పుశిఖరమున నుదయించుచు
న్నాడు. ఏమైన గానిమ్ము. ఈసవిత్రిప్రదేశముచుండి యొక్క
యడుగైనను ముందున కిడఁజాలను. ఈనిర్జరారణ్యమున నిరపే
క్షుడనై వాంఛరహితుడనై నిశ్చలనిష్కళంకమగు భక్తితో
ఆవిరోభానే సంస్మరించుచుకూర్చుండెదను.

[ప్రవేశము—ఒక వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడు.]

వృ. బ్రా—నాయనా ! ఎవ్వరవు నీవు ? ఈధయంకరారణ్యమున నేమి
చేయుచుంటివి?

తుకా—అయ్యా ! నేనొకవర్తకుఁడను. తోటివర్తకు లిచ్చట నన్ను
పరిత్యజించి వెడలిపోయిరి.

వృ. బ్రా—అయిన రాత్రిభాగమంతయు నీయరణ్యముననే యుంటివా?
తుకా—ఏమిచేయుచుందురు ? సూర్యాస్తమయ మయినపిమ్మట నే

మార్గమున పోయిన నెట్టియాపదలఁ జిక్కవలసివచ్చునో యని
యిందే యుంటిని.

వృ. బ్రా—ఈప్రదేశము క్రూరసత్వముల కావాసమని పెక్కురు నుడు
వుచుందురే !

తుకా—ఎవ్వరో నుడువుటెల ? ప్రత్యక్షముగా గతరాత్రియందు రెం
డువ్యాఘ్రములఁ జూచియేయుంటిని.

వృ. బ్రా—అమ్మయ్యో ! వాటిబారిపడకుండ నీవెట్లు రక్షించుకొన
గలిగితివి ?

తుకా—అదంతయు పరమాత్మునకే యెఱుక. ఆమెకములురెండును
నాచెంతకే రానిండ్ దొడవ్వుల కరిగినవి.

వృ. బ్రా—అన్యస్తవంతుడవు నాయనా ! మాతృగర్భమున పునర్భవ
మొందినట్లుగా దలంపుము.

తుకా—మహానుభావా ! తమరుగూడ నట్లే వచింతురా ? తాపత్రయా
భీలదావాగ్నిమధ్యంబునంబడి యడలుచుండు మానవుల కేనాటి
కైనను మృత్యుచూఱుమునఁ బడుట తప్పదుగదా ! ఈనాటితో
నాకష్టములనుండి విముక్తి నొందఁగలనని యాసింఁచితిని గాని
నాయాస యడియాస యైనది. ఆవిరోభాదేవున కింకను నాపై
ననుగ్రహము కలుగలేదుకాబోలును.

వృ. బ్రా—ప్రాయమున మిగుల చిరుతవు. నీపల్కులు పరమవేదాంత
గర్భితములు. ఇంతటి చిరుతప్రాయముననే నీకింతవేదాంత
మెట్లు లభించెను ?

గీ. అరయ చిరుతప్రాయము తొలు ♦ కాదుచుండె
పలుకుచుంటివి సంసార ♦ బంధములను
విడచిన విరాగికై వడి ♦ వింతగాను
ఇంతవైరాగ్య మెటు లభి ♦ యించె నీకు?

తుకా—మహానుభావా! తమ రెవ్వరో నేనెరుంగను. కాని తమ్ము
చూచినంతనే మహానాదము గలుగునున్నది మీసన్నమున
శ్లీలతరమియవలెనో తోపగున్నది. జనించినందులకు నోపిన
కొలంది పరమేశ్వర సాక్షీర్తనమునేయుచు వేలిడి పరులచే జూ
పించుకొనకుండ జీనించినవానిదేదా జన్మము. బుద్ధునప్రాయ
మగు నీజీవితమును నమ్మి దొరకిన యవకాశములను వృథబుచ్చు
చున్నయెడల నిక ప్రాణోత్క్రమణ సమయమందా పరమేశ్వ
రుని ప్రార్థింపగల్గుట!

వృ. బ్రా—నాయనా! ఇంతటివేదాంత మెవ్వరియొద్ద నభ్యసించితిని
తుకా—మహాత్మా! వచింపజాల ఎట్లు నావ్యాసయనుండి భక్తి బీజము
జలకొల్పబడినదో నాకే దెలియదు.

వృ. బ్రా—అయ్యది నీపూర్వజన్మసుకృతమని దలంతును. కాని ఇంతటి
వైరాగ్యసంపన్నుడవయ్య నీయెద్దులను సామానులను గొనిపో
వుచున్నాడవేల?

తుకా—విక్కిముగా నాకు వరకము చేరువలయునను తలపులేదు.
అయినను నాభార్య సుసారయాత్ర చక్కగా నమవనేరదని
బలవంతపరచుటచే నియ్యకొని యిట్లరుదెంచితిని.

వృ. బ్రా—అయిన భార్యబిడ్డలుగలవాడవే గ? ఇటిసాదర్శమున
నీయిల్లాలు చక్కని యపదేశమే యొసరింపతిదని వచింప
వలయును.

గీ. న్యాయమార్గంబు చేత ధ • నంబుగూర్చి
యాలుబిడ్డలు సుఖమున్న • యవసరమున
చేయవలయు నాధ్యాత్మిక • చింతనంబు
గాని వయసున నిటులుండ • కరమగునె.

తుకా—తమరు జ్ఞానసంపన్నులరు. తమకు దెలియని విషయ మేమి
యును యుండదు. అయిన నాచిత్రవృత్తి నెరుంగగోరి పలుకు
చున్నారు. ఆలుబిడ్డ లవసాననమయమున నడ్డుపడుదురా?
అట్టివారి సుఖమునకై యాయఃకాలమెల్ల వెచ్చించిన నింక
విరోధా నేవ కించుకయైన నవకాశము పొరకదు కాన సుష్టా
నియగువాఁడు సంసారము నాటియు నంటక కమ్మరిపురుషునలె
మెలంగుచు భగవదాచారాధనయుం దప్రమత్తుడై యుండును
సీ. జాయతో సుతులతో • సంసారముననుండి

సౌఖ్యంబు లొందెడి • ననుయమందు

హృదయ కహారమున • నెనిలేని వాంఛలు

చెలరేగు నొక్కింత • స్థిరతలేక

అధికభోగంబుల • నాకాంక్షనేయుచు

తాపత్రయంబున • దవిలియుండు

పరమేశు పదపద్మ • భక్తి లేకము గల్గు

నవకాశమే లేక • నవయుచుండు

కాన న్నుని జాగరూ • కత వహించి

యహారిహంబును రామనా • మా మృతంబు

తనివిదీరంగ • గ్రోలుచు • చాటగాని

భవమహాబ్ధి దరియించి • బయటబడును.

వృ. బ్రా—అట్లేయనుము. కాని యెంతటి జ్ఞానయైనను సంసారమున
నున్నతరి యాలుబిడ్డల పోషింపక తప్పదు గదా?

తుకా—తప్పదని యంగీకరింపవలసియున్నది.

వృ. బ్రా—అయిన సూర్యోదయమైన పిమ్మటను యేడనిమిది గడియ
లప్రొద్దెక్కినను బయలుదేరకుండ నిచ్చుటెందులకుంటివి?

తుకా—మహాత్మా! ఈప్రశాంతమగు వనమధ్యంబున నుండి రంగని
నర్మరించుకొనుచుండుటకు సుకల్పించితిని.

వృ. బా) — వెట్టిరాడా ! నీకై యాలుబిడ్డ లెంతగా నాకోరింతుకో
యియి కాలోచిపుము. నితనికి నీభుష్కంఠములపై నిడిన
సంసారబాధ్యత నెవ్వరిపై నుంచెదవు లెమ్ము ! మారుమా
టాడకుము. నీకు నేను దోష్పజెరను. ఇయియియగా పూగానగ
రమువరకు నరుదెంచెదను.

తుకా — మరల సాసారకూపమున ప్రవేశింపవలయునా ?

వృ. బా) — ఈ ద్వితీయాంకము ధర్మము నిర్వహింపక తృతీయాంకము
స్వీకారమా ! అది తగదు లెమ్ము.

తుకా — తమపల్కుల కెదురాడజాలకుంటి కాని యీవర్తకముపై
మాత్రము బుద్ధి చొరబారుటలేదు.

వృ. బా) — తెచ్చిన సరుకులను విడుదలగావించుకొనుము. పిమ్మటసం
గతి యాలోచించుకొనవచ్చును.

[వృద్ధబా)హ్మణుఁడు సహాయముచేయగా తుకారాము సరుకు
లను యెడ్డపై వైచుకొనును.]

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయాంకము.

తుకారాముని గృహము.

[జీజీభాము గృహకృత్యములను సేయుచుండును.]

జీజీ — [ఒకించుక నిలిచి]

గీ. ఎన్నోనెలలయ్యె విభుడేగి ♦ యింతవరకు
కుశలవార్త కేనియు నోచు ♦ కొనగలేదు
మరలిరార్తెరి మమ్ముల ♦ మరచిరేము
యేమిసేయుదు నెల్లు స ♦ హింతు నకట.

తోడనేగిన వర్తకలందరును యిట్లే ప్రవర్తించుచుండిరా ? ఇటియొద్ద నాడువాం జేమి యిక్కట్లపాలగుమలో యని కొలదిగా ధనమును గూడ బావుచున్న వినపెచ్చినది. నావల్ల భువ కామాత్ర మింగితమేల లేకుండపోవలయును. చందుని యొద్దనుండి పరిచారకు డరుడెచి యుండెను దెలియవచ్చుటచే నావల్లభుని సంగతుల్లేమైన దెలియునేమోయని గంపెడాశతో సరిగియుంటిని కాసలాభమేమున్నది వారి సంగతియే దనకు దెలియదనినాడు. లాభములేకున్న మాన కుశలముగానైన వారింటికి చేరిన సదియే సదివేలుగా దలఁతును.

[ప్రవేశము:—వల్లభదాసు.]

జీజీ—నమినాయకా ! అంత తొండరతో నరుడెంచుచుంటిని ?

వల్ల—అన్నగారు వచ్చుచున్నారు. ఈశుభవార్త నీకు ముందుగా దెలుపుటకు పరువుపరువున వచ్చితిని.

జీజీ—నిక్కవమేనా ?

వల్ల—నీతో సబద్దమాడుదునా ? రెండు నిమిషము లోపికప్పుము. అప్పుడేని నామాటలు నవ్వుగలవు.

జీజీ—అహా ! నేడెంత సుదినము.

[తెరలో] తుకారాము భజన.

వల్ల—అన్నగారదే భజనసేయుచు లోని నిరుడెంచుచున్నారు.

[ప్రవేశము:—తుకారాము భజనసేయుచు]

జీజీ—[ఎదురుగా జని భర్తకు నమస్కరించుచు]

తుకా—ప్రియా ! జీజీభాయి ఇటియం దెల్ల రావాండురంగని కటాక్షమున సురక్షితముగా నుండిరిగదా ?

జీజీ—కూర్చుండుడు. ఎల్లొ తమరాక నిక్షేపించుచు దినమొక యుగముగా గడుపుచుంటిమి.

తుకా—విదేశములకేగి వర్తకముఁచువారికి గల్లు యవస్థ లెట్టివో
ప్రత్యక్షముగా గనుగొంటిని. ఆకష్టము మునింగియున్న వేళ
లందు రంగని స్మరించుటకుగూడ యవకాశమే లభింపకుండెను.

జీజీ—చందుడు మున్నగువారు సహాయపడలేదా?

వల్ల—వారేగొడవల దగుల్కొనియండిరో?

తుకా—చందుడు మున్నగువారు తోడ్పడకేమి? మహారణ్యమధ్య
మున దివసానమున నన్నొంటిగా వదలి తమదారి నేగిరి.

ఆరాత్రి కాయటవియందే నిలువవలసివచ్చెను.

జీజీ—ఎంతయో సహాయముజేయుదు మని బాసయొసంగి మిమ్మారీ
తిని డించిపోవుటలో వారి యభిప్రాయమేమో?

వల్ల—పెక్కురు వర్తకు లొకయెడనున్న లాభములుగూడ పంచుకొన
వలసి వచ్చునని తలంచి యుదురు.

జీజీ—నాథా! ఆయరణ్యమున స్నేహితులగల్గిరి?

తుకా—పాండురంగని దివ్యనామామృతము గ్రోలుచు యానిశాభాగ
మును తృప్తివోలె గడపివై చితిని. విఠోబా నామరీతన మాలిం
చినపిమ్మట కూరసత్త్వములు దరికేని రాకుండెను.

జీజీ—కట్టుకథవోలె వినిపించుచుండిరి.

తుకా—ఇంతకంటె సత్యద్భుతవిషయ మొక్కటికలదు. నేను పూనా
చేరగలుగుటకును, సచిరకాలమున వస్తువుల విక్రయించుట
కును, సురక్షితముగా నింటి కరుదెంచుటకును గూడ యాపాం
డురంగడే దోడ్పడెను. వృద్ధశాహ్మణుని రూపమున నాతోనున్న
యాభగవంతుని గుర్తింపనై తిని.

సీ. అటవిలో నానాడు • హాయిగాగడుపుటఁ

కెప్పు డనోట న • శింపనొచ్చి

భవకలువవిభంగ భక్తహృత్పదకు సా

రంగ విహంగ తు ♦ రంగయనుచు

సంకీర్తనము నేయ ♦ సంప్రీతివహించి

కిరివరదుఁడు సా ♦ తౌత్కరించి

బోధించి నాదగు ♦ బుద్ధిని మరలించి

తనతోడ వునాహు ♦ గొనుచునరిగి

హెచ్చుధరకు సరకు విక్రీ ♦ యింపజేసి

వూరి వెలుపలిదనుక నా ♦ కొరుల వలన

నెగుగల్గనియట్లు ర ♦ క్షించుకొనుచు

నరుగుదెంచి తిరోహితు ♦ డయ్యె నంత.

నేను దిలకించుచుండగనే దిరోహితుడయ్యె నపుడు విభ్రాంతిచే
తస్కుడనై గొంతెత్తి యాతనిని పలుమారి కీర్తించితిని.
దర్శన మొసంగవలసిన దని ప్రార్థించితిని.

వల్ల—అనంతర మేమి చేసితిరి.

తుకా—విరోభా యాలయమున కేగి యాతఁ డొసంగిన రొక్కము
నాతని ప్రీతికై సాధువులకు వినియోగపరచితిని.

జీజీ—(తనలో) ఇయ్యది నిక్కమగునా? ఏలకాదనుకొనవలయును.
ఏమైననేమి నావల్లభుఁడు సంపాదించిన ద్రవ్యమంతయు సాధు
వులకు వివియోగించితి ననుచున్నాడు. ఇంక సంసారమున నెప్ప
టివలె నగిబాట్ల పడుచుండవలయును గాఁబోలును.

తుకా—ప్రియా! ఏమాలోచించుచుంటివి. ఇంతవరకు సంతోషసూచిక
మైన నీమో మింతలో వివరమైనదేమి?

గీ. ఆత్మకథ నేను వినించు ♦ నపుడు నీదు

ముఖవికాసము హెచ్చె బ్ర ♦ మోదరేఖ

లమరియుండెను నుదుట నో ♦ యంబుజాక్షి

ఇంతలో నింత వై వర్ణ్య ♦ మేలకలిగె.

జీజీ—నాథా! తమచేత నసత్యచూడగలరా? సహారపరిస్థితు లన్నియు నెఱిగిన మీరు ధనమానీశిరి శాఘవనియోగముగా విచిన నెట్లీ సహారము కొనసాగునా యని యాలోచించుచున్నాను.

తుకా—ఇదా నీ సహారము! ఆద్రోవ్య మిచ్చినవాఁడు పండరీనాథుఁడు కాదా! ఆతని ధనమును యాతచికొరకే వినియోగించితిని. ఇందులకు చింతింపనేన?

వల్ల—అన్నయ్యా! ప్రస్తుతము సహారము గడచుమార్గము చూడ నక్కరలేదా?

తుకా—అన్నిటికిని యాదయూతరంగుఁడగు రంగడేగలడు. నీవు ముందుగా లోనికేగి యెద్లను జూరూతతో జూడవలసిన దని కాపరికి జెప్పుము. ప్రియా! జీజీయా పూజాసమయ మశిక్రమియించుచున్నది లోనికేగి సర్వమును సిద్ధపరుపుము.

(జీజీభాయి, వల్లభదాసులు నిష్క్రమింతురు.)

తుకా—పండరీనిలయా! తిరుగ న నీ సహారసాగరమున కూలద్రోసి తివా? నిరాటంకముగ శిల్పలలితమున నిన్నారాధించుటెప్పుడచగ్రహింతువో గదా?

నీ. కలుగునా? నీపాద ♦ కంజాతముల నెప్పు

హృదయాన :ల్పి పూ ♦ జించుఫలము

కలుగునా పండరీ ♦ నిలయుని నిరశంబు

జూడ్కుల కింపుగా ♦ జూచుఫలము

కలుగునా నీదివ్య ♦ కథలను సతతంబు

వీనుల మినుగా ♦ వినెనుఫలము

కలుగుచు నీగుణ ♦ గణముల భక్తితో
 నెపుడు నోరార కి ♦ ర్తించుఫలము
 కలుగగలదె యీసంసార ♦ జలధిగడచి
 హర్షసాగరమున దేలి ♦ యాడున్లు
 సతము నిన్నె జపించెడి ♦ సత్పలంబు
 భక్తహృత్పద్మ సారంగ ♦ పాండూరంగ.

[తుకారాము నిష్క్రమించును]

శృతీయరంగము.

స్థలము:—ఒకవీధి.

[ప్రవేశము:—రాముడు, వీరస్న యనుపౌరులు]

రాము—వీరన్నా ! వీరన్నా ! పిలచుచుండగనే పోవుచుంటివేమి ?

[వీరస్న నిలువబడును]

వీర—ఏమంత తొందరపనియున్నది. కొంచెము జరూరుగా పోవుచుండగా వెనుకకు బిలిచెదవు ?

రాము—పనియుడియే పిలిచితిని.

వీర—ఏమిటా రాచకార్యము ?

రాము—రాచకార్యమున కేమున్నది. నీవెఱుగని సంసారముగనుకనా ఆరోజు కారోజు సంసారంగా కర్చేగాని కాని మిగులుట లేదు ఈదివమున నాలుగురూపాయలు కావలసివచ్చినవి సర్దుబాటు చెయ్యగలవేమో అని పిలిచినాను.

వీర—నాలుగు కానులుకూడ చేతిలోలేవు. ఎక్కడేనా ద్వాయంపారు తుందేమో అని బయలుదేరేను.

రాము—పోనీ ! రెండరూపాయలైనా ?

వీర—కానీవు లే కావలసినం తొట్టు—

రాము—రేపే తిరిగిచ్చేస్తానులే. ఏరక్షరే కోసమేరా యెవడో ఒకడు
రాకపోదు. వచ్చేడా పీడించేస్తాను.

వీర—లేదంటే నమ్మవే కర్కం. ఇంట్లో బియ్యపుగింజ లేవాటే ఎక్క
డేగా అరువు తెద్దామని బయలుదేరేను.

రాము—గీవుపకారం మరిచిపోను—

వీర—అబ్బా ! చెబితే వినవు— రా నాతోగూడ ! తుకారాము చిల్లర
దుకాణము పెట్టెను. అతని కెట్లో మోసగించి పాతికరూపా
యలు లాగుకొందము. ఈనిషమంలో నువ్వుకూడా కొంచెం
సాయంచెయ్యాలి. డబ్బుసద్దతాను దొరికితే నీకు.

రాము—అందుకు తయారే ! యేవనకీ సిద్ధంకాకపోతే దినంకడవట
మెల్లొగ. కాని తుకారాము కోసావర్తకం మానినాడా
యేమి ?

వీర—మానివేసి చాలకాలమైంది. మన పాచిక పారడాని కొక్కటే
మార్గంవుంది. అతని తమ్ముడు వల్లభదాసు దుకాణంమీద
లేకుండావుండాలి. అతడుంటే మాత్రం మనషని సున్న.

రాము—అయితే దుకాణం వల్లభదాసుదా యేమిటి ?

వీర—ఒకళ్లదేమిటి—ఇద్దరూ కలిసేవున్నారు కాదూ.

రాము—సరే పద ఇంకా మిక్కి డాలన్యంచెయ్యడ మెందుకు?
డబ్బు చేతిలోపడితేగాని మనస్సు నిండుగా వుండదు.

[పరిక్రమితుడు]

భక్త తుకారాము,

తైరయైత బదును.

తుకారాము గృహము.

[తుకారాము దుకాణముపైఁ గూర్చుండి యుండును.

తుకా—రంగా ! రంగా ! నాజీవితనాటకము నొకచిత్రముగా నడపు చున్నాడవు.

గీ. చిత్రభరితముగా నాచ • రిత్ర మీపు
యిచ్చవచ్చినరీతి నా • డి చుచుంటి
వహహ ! భావిజీవితకాల • మ, డిఁకేమి
చేయ శాసించితో రమా • చిత్తచోర !

వీర—(స్వగతమున) సమయమునకే వచ్చితిని. వల్లభదా సిచ్చట లేదు. ఈసమయమున నీతనిని సులభముగా వంచింప వచ్చును.

రాము—(అవవారింది వీరన్నతో) అనుకూల సమయమునకే వచ్చి నాము. నింక నీతని సమీపింతు రమ్మ.

వీర—(అవవారింది) అవును. రమ్మ పొట్టుపై కేగుదము.

(ఇరువురును దుకాణముపై కేగి కూర్చుందురు)

తుకా—ఏమి వీరన్నా ? ఏమి కావలయును ? ఔషధముగా నుంటివా ?

వీర—ఏమిఔషధము. మలమల మాడిపోవుచున్నాము. రావలసినబాకీలు రావు; యియ్యవలసినచోట నివ్వక తప్పదు.

తుకా—దేశ కాలపరిస్థితు లిట్లున్నవి.

వీర—మీవర కమున నిట్టి లోటుపాట్లుండవు గదా?

తుకా—ఉండకేమి? నేనును చిక్కపడుచుచునే యున్నాను.

వీర—సరి ! సరి! నీవద్ద నేమైన బదులు తీసికొనిపోదమనుకొని వచ్చి నాను. వచ్చినందుల కాశాభంగ మైనది. ఇంక వేఱుమార్గ మేమియుఁ దోఁపదు. చందుగ్రామముననున్న అతనినైనను బ్రతిమాలుకొని యుందును.

తుకా—చందు వర కమున కే? యికను తిరిగి రాలేదు కాఁబోలును.

రాము—చాలా అవసరముగలిగి వచ్చినాఁడు. తిరుగ మీకు వెంటనే సద్దుబాటు చేయఁగలడు.

వీర—ఒక్క పాతికరూపాయలను సద్దుబాటు చేయఁము. నామర్యాద నిలిపినవాడ వగుచువు. నక్కరు శిస్తుకై జప్తుచారంటు వచ్చినది.

తుకా—అయ్యో! అంతసొమ్ము లేనట్లున్నది. (పెట్టితెరచి చూచి) ఇదిగో పెట్టెలో ఇరువదిరూపాయలు మాత్రమే వున్నవి. వీనిని గొనిపోమ్ము. కాని త్వరగో తిరిగి యిచ్చివేయఁము.

రాము—త్వరగో ననుట యేల? రేపు గాని యెల్లుండి గాని యిచ్చి వేయదును.

వీర—రేపుసాయంకాలమునకు లోపుగా పువ్వులలోఁజెట్టి తీసికొనివచ్చి యిచ్చెదను.

తుకా—మంచిది పోయిరమ్మ.

(రాముఁడు, వీరన్న నిష్క్రమింతురు.)

తుకా—పాపమీతఁ డెంతటియాపదలకు లోనై యుండెనో కదా! కాసమ్ము మిగిలిన లెక్క మఱియెచ్చటనైన దొరుకునో లేదో?

అతనియక్కఱ నఁపూర్తిగా, దీప్తజాలనైతిని గదా? పరమేశ్వరునికృప యంతే కలదు. నేనేమిచేయుదును... పూజకు వేళయైనది. వల్లభదాసింకను వచ్చియుండలేదు కారణ మేమైయుండునో కదా? అతఁడు రాకుండెనని యాలోచించుచు నిచ్చటఁ గూరుచుండు టెందులకు? దుకాణమును మూసివైచి లోని కరిగెదఁ గాక.

(దుకాణమును మూసివైచి లోని కరుగును)

(తెరవ్రాల్చును)

ఇ ది ద్వి తీ యాంకము.

భక్త తుకారాము.

తృతీయాంకము.

ప్రథమ రంగము.

ప్రథమ రంగము.

తుకారాము గృహము.

[ప్రవేశము—తుకారాము.]

[తుకారాము పూజాతత్పరుడై యుండును.]

తుకా—[హారతిబట్టి] పండరీపురనివాసా! శ్రీనివాసా!

గీ. అఖిలజగములు నీతేడ ♦ మంది వెలుగు

అట్టి లోకై కతేజుడ ♦ వైన నీకు

దీప మిడుచుంటిఁ గొనుమ నా ♦ పాపహృతికి

పండరీనాథ! భక్తహృ ♦ త్పద్మవాస!

[అని హారతి యొనగును.]

నేటి పూజావిధానమున లెట్టియంతరాయమును సంభవింపకుండుటచే నెంతయు నాప్లదకరముగా నున్నది. ఇందులకే ఋషి పుంగవులు వనాంతరంబుల నేకాంతవాసము నలుపవలయునని శాసించియుండిరి.

(ప్రవేశము—వల్లభదాసు)

వల్లభ—అన్నయ్యా! ఇదేమి వ్యవహారము? ఇంచుకంత యాలస్యముగా నరుదెంచినంతనే దుకాణము కట్టివైతిచివా? బాగుగా

నున్నది. ఇట్లయినయెడలవర కముజరుగునా ? కాని పెట్టెలో
రూపాయలు కాన్పింపవేమి?

తుకా—నీకొఱకు చాలవఱకు కనిపెట్టుకొనియుంటిని. నీవు రానుండు
టచే పూజకు వేళ మించుచున్నదని దుకాణము మూసివెచి
తిసి. ఇంతమాత్రమున వచ్చు నష్టమేమున్నది? ఎవరైన నే
సరుకునకైన వచ్చినయెడల నీయవలసినదని నీయొదినగారితోఁ
జెప్పియేయుంటిని.

వల్ల—పెట్టెలోఁగూపాయలు కాన్పింపవేమి? ఇంతలో నేమిఖర్చు
పెట్టితివి? ఇంటిలోని కేమియుఁ గొనివచ్చియుండలేదని యొది
నగారు జెప్పియుండిరి.

తుకా—ఇరువదిరూపాయలుమాత్ర మున్నవి. అవి యొక స్నేహితునకు
చేబదులుగా నొసంగియుంటిని.

వల్ల—ఇరువదిరూప్యములు చేబదులా?

తుకా—స్నేహితున కిరువదిరూప్యములు చేబదు లొసంగు టొక దోన
మా! నిక్కంపుస్నేహితుఁ డాపదలోఁ బడియుండగా చేబదు
లొసంగుటయేగాదు. యచితముగా నొసంగినను యొసంగ
వలయును.

వల్ల—నీసిద్ధాంతము నాకు సమ్మతమే గాని మనకుఁగూడ నిరువదిము
ప్పదిరూప్యములను చేబదులుగాఁ గాని యచితముగాఁ గాని యొ
సంగువా రెవ్వరైన నున్నచో నట్టివానికి సహాయముచేయు
టొప్పుగును.

తుకా—ఈరాధ్ధాంతము లన్నియు నీకెందులకు? రేపు సాయంకాలము
లోపున తిరుగ మనసొమ్ము మనకువచ్చును. ఇంతలో త్వర
పడ నేల?

వల్ల—రేపటిదినమున వచ్చునో రావో యావిషయ మటుండనిమ్ము.

ఇప్పుడు నేను గొనివచ్చిననరుకులను వదలనై దురూపాయ లీయవలయును. ఇప్పు డెక్కడకుండి వేగలను? ఈయనిన్నయెడల నావర్తకునకు నాయందు విశ్వాస ముండునా?

తుకా—ఇంతమాత్రమునకేనా? పోనిమ్ము. ఎవరికైన చేబదులడిగి సొమ్మిచ్చివేయుము.

వల్ల—ఇప్పుడు నిలుచున్నపాటున మనకు చేబదు లిచ్చువారెవరు;

తుకా—ఇప్పు డంతతొందరజెందుట యెందులకు? సాయంకాలమునకు సొమ్మిచ్చినమని యావర్తనకుఁ జెప్పిరమ్ము. లేదా? యాసరుకులు మరలఁ దీసికొనిపోయి యాతని కిచ్చివేయుము. ఇంతలో మిలిసోవున దేమియును లేదు. — ఈ కఠోరముందరు దెంచియున్నవెత.

కము ౫౭

భక్త తుకారాము.

ద్వితీయ రంగము.

(తుకారాము శయనించియుండగా తేర యెత్తబడును జీజీభాయి
తొందరతో ప్రవేశించును.)

జీజీ—ఏమండీ ! ఇవేమి వ్యాపారములండీ ! ఎన్నిదినములు సంపాది-
చిన నిరువదిరూప్యములు దొరుకగలవండీ. ఒక్కరోజున నిరు-
వదిరూప్యములు సాదరుఖర్చు చేసిన నెట్లగును? [తుకారాము
శయనించియుండుటజూచి] నాయొచ్చినదంతయు నిరణ్యరో-
దనముగా పరిణమించినది. అపుడే నిద్రించిరి. ఆలోచించగా
కేమియును మార్గము గాన్పింపకన్నది.
శ్రీభోధించెదగాక.

గ్రగ్గణ్డము ఈశుడు భాను పరించుటయెగాక తనతో పై
 క్కురనుగూడ నాస్పృధికి దోష్కొనిగాఁగలదు. ఈశుడు
 సంసారవిముఖుడై యుడుట సహిష్ణు జీవీభాయి మగల మరల
 ప్రబోధించుచున్నది. కావున నింకను నీతని కెట్లొదవయును
 గలుగకుండునట్లుగ్రహింపి లోకోపకారార్థమై శుశ్రుతుల
 నీతడు భాషాంతరీకరణ మొనర్చుటకు నియోగించెదను. (తుకా
 రాము నాశీర్వదించి) భక్తాగ్రగణ్డా ! లెమ్ము లెమ్ము. నేటి
 నుండియు నీవు శుశ్రుతు భాషాంతరీకరణ మొనర్చుము. అద్దాని
 వలన నీవును— నీయనుచరులును సులభముగా మోక్షము నొం
 దఁగలరు. (అంతర్విత్తుఁ డగును.)

[తుకారాము మేల్కొంచును.]

తుకా—పాండురంగా ! పోబోసుము. రంగా ! రంగా !! అనుగ్రహిం
 ప నరుదెంచి నాయొనర్చు సత్కార్యముల గ్రహింపక అరుగుట
 పాడియా యియ్యదియేనా ! నీధక్తవాత్సల్యము లేక నాయొన
 ర్చిన దోషమేమి?

గీ. అజ్ఞుడగుటను నేను ము ♦ హాపరాధ
 మాచరించిన మన్నింప ♦ నగుచుగాని
 యిటుల దర్శనమొక శి ♦ క్షించుటెల్ల
 భావ్యమని యెంచినావె నీ ♦ భావమందు.

పరాత్పరా ! వితోబా !! తండ్రి నీకొల్ప కె ఎన్నిదినములనుండి—
 నీదర్శనాపేక్షతో యెన్నివత్సరములనుండి ప్రతీక్షించుచున్నాఁ
 డను. అట్టి నాకు దర్శనమొన గరాదనుకుంటివా ? ఇదెక్కడి
 న్యాయము. నిన్ను సమీపింపనొనరించి దివ్యలకరుగుచుం
 టివా ? ఇతనూత్రమే గాక శుశ్రుతు భాషాంతరీకరణ భార
 మును నాతలపై నిడి- మత్కృతివందనమైన గైకొనక యిగి

తివే! నేను శుశ్రూషుని. గీర్వాణమునాడి భాషా తరీరణ మొనర్పగలనయె నన్నంగలను మోగించితినా? మహానుభావా! ఇయ్యది నాకసాధ్యమైనదిగా దోచుచున్నది. నీయాజ్ఞలను తిరస్కరింపజాలను. మరల నొక్కసారి దర్శనమొసంగి యీదీన జను ననుగ్రహింపుము.

(ప్రవేశము—జీజీభాయి.)

తుకా—(జీజీభాయిని గాంచి) ప్రియా! వండరీనాథుఁ డిచ్చటి కరుదెంచినాఁడు నేను సత్కరింపు దలంపున లేచుచు డ నెట్లో యరిగినాఁడు. నీకుగూడ నన్మహాత్ముడు దర్శన మొసంగి యుండెనా?

జీజీ—(స్వగతమున) వెట్టికదిరినది రోకలి తలకుజుట్టునునిన ట్లున్నది వీరిభక్తి. యంతకంత కన్నానముగా పరిణమి చుచున్నది.

తుకా—ఏమీ! నీ కాపాండురంగడు గాన్పింపనే లేదా?

జీజీ—ఇచ్చటి కెవ్వరైన వచ్చినగదా గాన్పించుటకు. ఇపుడే నేనిచ్చటి కరుదెంచి తాము నిద్రించుచు టిరని యావలికేగియుంటిని. ఇంతలో తమమాటలు వినబడినంతనే మేల్కొంచియుందురని యిట్లరుదెంచియుంటిని. ఇంతలో నొకరు మనయింటి కరుదెంచుట కవకాశమెక్కడున్నది. ఊరక భ్రాంతినంచుచుండిరి.

తుకా—వెట్టిదానా! భ్రాంతినంచుచుంటినా? కట్టెమట నిలచి ఓయీ! నీకు సేట్ తుకారామన్న పేరు దగియున్నట్లుగాన్పించును. కావున నేటినుండియు భక్త తుకారాము నామమును వహించి గీర్వాణమునం దున్న శుశ్రూషులను భాషా తరీరణ మొనర్పవలసినదని యాజ్ఞాపించియున్నాడు.

జీజీ—మీరెవ్వడును నదే ధ్యానమున నుండుటచే రంగడు మీకు సాక్షాత్కరించినట్లు భావించియుందురు. అంతియే గాని మనగృహంబున కెవ్వరును వచ్చియుండలేదు.

తుకా—నీవు నాపల్కుల విశ్వసీపకున్న మాత్రమున నాకు లోటుగలుగదు. నేటినుండియే తత్కార్యసాధనమున కుపక్రమించెదను.

జీజీ—మీరు శుశ్రుతులను మహారాష్ట్రభాషలో వ్రాయ సంకల్పించి రయ్యది మీకు సాధ్యమా?

తుకా—నే నెవ్వడను. భాషాంతరీకరణము గావించుటకు సర్వమున కాపడరీ నిలయుడే కర్త. నే నూరక నిమిత్తమాతృడను. ఇంక సంజేహించుటెందులకు?

జీజీ—మీ యిచ్చవచ్చిన ట్లాదరంపుడు. కాని తమతో విరండవాదములు సలుపుటకు నే నిట్లరుదెచియుండలేదు.

తుకా—నీవు వచ్చినపనియేమి?

జీజీ—ఏమిపనున్నది. క్రొత్తకోమటి సంసారము వెఱుగుననున్న మనస నార మేనాటికైన బాగుపడగలదా? ఇంటియందలి పరిస్థితులెల్లున్నవో తమకు దెలియుట లేనట్లున్నది?

సీ. ఆకలిబాధచే ♦ నన్నంబునకు బిడ్డ

లేవేళ నొకరీతి ♦ నేర్పుచుండ

మారు వస్త్రములేక ♦ మానంబుగాపాడు

కొను టెట్టులనుచు నే ♦ గుందుచుండ

పూట బత్తెములేక ♦ పొరుగిండ్ల కప్పున

కై యనవరత మే ♦ నరుగుచుండ

గంజినీళ్లకునైన ♦ గతిలేక నుపవాస

భరమున పరితాప ♦ పడుచునుండ

ఎట్లు స సారసాగర ♦ మీదవచ్చు

ననుచు పనదినంబునను నే ♦ నడలుచుండ

ఇంత నిశ్చింతగా మీర ♦ లే విధాన

నుండగల్గిరో మదిని దోప ♦ నుండె నకట.

ఇట్టి పరిస్థితులట్లు డగా నెవ్వరో స్నేహితులకు జేబదులుగా

నిరువది రూప్యము లొస గిరా ? ఇంట నున్నద తయూ నూడ్చి

పెట్టిన యాల్బిడ్డలమగు మేమే మగుచుమని భావించితిరి. సం

సారమునకు సంపద నాదాయ మున్నయెడల పుడఁకుఁ డెన్ని

పోకల బోయినను బోవచ్చును. గాని లేమిగలవాఁడు ద్రవ్యా

రస నేయక కాలయాపన సేయుచున్న సుసారము కడతేరునా?

తుకా—వెట్టివానా ! ఈతాపత్రముంబులు మన కెప్పుడును నున్నవే.

మేఁపాత్రము లుండగనే భగవత్సేవ జేసికొని పరంబునుగూర్చి

చింతింపవలయును. ఇంకొక్క పరిమార్థ మెఱింగించెద నాలిం

పుము.

గీ. జగము నృప్తిపఁ బోషింప ♦ సమయజేరు

శక్తియుతుడైన రంగని ♦ నావృతమునను

నిల్చి పూజించు భక్తుల ♦ కల్పకంబు

విలన పోషింపబడినట్లు ♦ వరిలుచుదుర్తి.

జీజీ—మూటలాడుటకు వచ్చినప్పుడెల్ల నేదో వేదాంతపు ముక్కలను

వచించి నోరు మెదలకుండజేసి పంపుచుందురు.

తుకా—కాదు కాదు. నీవు నావ్యాదయం గతాభిప్రాయమును గు

ర్తింపజాలకున్నావు. నిశ్చింతతో నుండు మనస్సుగలవారి కెన్న

డును నెట్టి యిక్కట్లు రావు. రాజాలపు. ఈసూక్ష్మవిషయమునే

శ్రద్ధాగవజాలకున్నావు.

జీజీ—(కోపముతో) ఈ ససారమున నిశ్చింతతో నుండు భాగ్యమే నాటికై నా గల్గిన నదియే పదివేలు. ఇక మీతో నేను వాదించజాలను. (నిష్క్రమించును.)

తుకా—ఇంకను కాలవిశంబన మొనర్పనే? భగవదాజ్ఞ పరిపాలింప వలయు సాధనముల సమకూర్చుకొని యెదగాక. (నిష్క్రమించును.)

తృ తీ య ర ం గ ము.

స్థలము—ఒక వీధి యరుగు

(మాస్వాజీ, సోమన్న, రామశాస్త్రి, సుబ్బాచదానులు, మున్నగువారు కూర్చుండియుండగా తెర యెత్తబడును.)

మాస్వా—రామశాస్త్రి! ఇదెక్కడిగోల వచ్చినదోయి. నాకూటిలో మన్ను గొట్టుట కీ తుకారాము డెక్కడ దాపురించినాడు. పది దినములనుండి ఒట్టున కొక్కడైన రాకుండెను.

సోమ—మన శిష్యవర్గంలోవాళ్ళు కూడా తుకారాము భజనలో చేరి పోతున్నారు. ర.డ్రా అని పిలిస్తే ముఖ మావైపును తిప్పుకొని ఇంక ఎక్కడికి రాదలుచుకొలేదని నవ్వుగా చెప్పేరు.

సుబ్బా—ఇంకో కొంత విశేషంకూడావుంది. తుకారాము సంస్కృతములో నుండి శుక్తులను మహారాష్ట్రభాషలోనికి తర్జుమా చేస్తున్నాడట. ఆకారణంచేత కూడా చాలామంది అతినివద్దకే చేరుకుంటున్నారు.

మాస్వా—ఇలా యింకో పదిరోజులు గడచిందంటే జ్ఞానశక్తి కూడా

కరవోచ్చేటట్లున్నది. త్వరగా దీని కేదో మార్గాంతరం ఆలోచించుకోవాలి.

రామ—తుకారాముని యిక్కడి కీడ్చుకొని వస్తే

సోమ—అది నీతరమాతుందా?

సుబ్బా—ఏదో వంకమీద లాక్కరావచ్చునులే.

మాస్వా—వస్తేమాత్రం ప్రయోజనమేమున్నది.

రామ—మాకపకారం చేస్తున్నావని రవాస్యంగా మందలద్దాము.

సోమ—మందలింపులు పనికివసాయటోయీ!

సుబ్బా—బాగా తాళాధ్యాయాలు కావాలి గాని మాటలతో ప్రయోజనం యేముంటుంది.

సోమ—దెబ్బలాటకు దిగినయెడల నలుగురు మనదే తప్పని అంటారు.

మాస్వా—అందుకు తగినంత కారణం వుండాలి.

రామ—మనకిం తపకారం చేస్తూవుంటే వేరే యింకోకారణం వుండాలామేమిటి?

సోమ—పిలిచి, దాసరీ నీకన్ను లొట్టయినట్లుగా ఇక్కడి కీడ్చుకొని వచ్చి నీవు చేసేవిని తప్పని చీవాట్ల పెట్టిస్తే కొంతెచ్చుకొని బూతులకు ప్రారంభిస్తాడు. అది మిషగాపెట్టుకొని దాళాధ్యాయాలు కాస్తే సరి— అప్పుడు మన్నెవ్వరూ యేమీ అనరు.

మాస్వా—ఆమాట ఆలోచిద్దాం కాని— ఇవాళ నాల్గు డబ్బలేనా దొరికేసూత్రం పన్నాలి. నువ్వు వెల్లిన పనేమైంది రామ శాస్త్రీ అముసలిపీను గేమన్నాడు.

రామ—వాణ్ణి బుట్టలో పడేశాను. కానీ డబ్బకోసం శత్రుముకొను చున్నాడని తెలిసింది.

సుబ్బా—నన్ను చేబదు లిమ్మన్నాడు. నేను తుకారాము వడిగితే తెక్క దొరుకుతుందన్నాను.

మాస్వా—అంపముచేసేవు తుకారామువద్దకు వెళ్లేకంటే మర
నోట్లో ముమ్మ ఐడిదన్నమాటే ఇక మల్లారామ మరదగ్గఱ
కొస్తాడనుకున్నావా యేమిటి ?

సుబ్బా—రాకే, జేస్తాను. నేనెంత పుర్రెక్కోచానో మీరు తెలియదు.

రామ—ఎక్కడ తిరిగిరా మరదెంతకు రాకపోదు. మూలవిగ్రహానికి
పుర్రెక్కొంచేను. నేనెలా ఆడిస్తే అలా ఆడుతుంది. ఇంకలోటే
మున్నది.

మాస్వా—(సందిలోలున్న కొంచెము గుర్రాముగి తీసి నలుపుచు) ఇం
రమునది. జ్ఞానపత్రికి తడుముకొనుచున్నది వచ్చింది. సోమన్నా!
నీప్రయత్న మెల్లాగుంది.

సోమ—ప్రయత్నలోపం లేదు. కాని యికా పానికి పారేబట్టు కన
పడ్డంటేను. ఆలోకినన న్నాటికి అక్క మొస్తాది.

రామ—దానికూడా ఒక్కమోతాదిస్తే సరి.

మాస్వా—రేపుమియిటివద్ద కుంకుమపూజ యేర్పాటు చేయ్యి.
దాన్ని పూజదగ్గరికి లాక్కొచ్చేవా నాతడాఖా చూపిస్తాను.
బోడినానికూడా వెరిత్తించేస్తాను.

సుబ్బా—ఈమార్గం అవలంబిస్తే చక్కగా చేప వలలో పడితీరుతుంది.

(ప్రవేశము:—వెంకన్న.)

మాస్వా—ఏమివెంకన్నా తొందరగా వచ్చేవు.

వెంక—ఏముంది తుకారాముగారి ఆవు దొడ్లోపడి తోటంతా నాశ
నంచేసింది. దాన్ని పట్టుకోడానికి నానా అపస్తా పడ్డాము
పట్టుకట్టేసి మీతో సంగతంతా సెప్పాలని వచ్చేను.

మాస్వా—అనుకున్నట్లుగా ఆవకాశం దొరికింది. శాస్త్రీ నవ్వు వెం
కన్నా వెళ్లి తుకారాముని లాక్కరండి.

[వెంకన్న, రామశాస్త్రీ నిష్క్రమితురు.]

సుబ్బా—ఆవుని వొదిలెయ్యకూడకు. దీనికూడా శాస్త్రచెయ్యాలి.

మాస్వా—వొదిలిపెట్టాలని శాస్త్రపుండా యేమిటి? చచ్చేటట్లు
చితగొట్టి వొదులుదాము.

సోమ—ఆవుగదా! చంపడం అట్టే ధర్మంగా పుండదేమో నని
ఆలోచన.

మాస్వా—చంపడమొనుకు? మళ్ళీ లేవకుండా చేస్తే సరి.

(ప్రవేశము:—వెంకన్న)

మాస్వా—ఏమి తుకారాము వస్తున్నాడా?

వెంక—వస్తున్నాడు. ఈనాగతి చెప్పడానికి ముందుగా వచ్చేను.

మాస్వా—మళ్ళీ చెప్పడానికి వచ్చేరా? పద పద మీయిద్దరు కలసి
చక్కగా దేవాశుద్ధిచేసి చక్కారాక వెళ్లి నీకోపమంతా
తీర్చుకో. ఈలోపల ఆవునాగతి మోస్తవముగా కమక్కంటాము.

[అందరు నిష్క్రమితురు]

తు రీ య ర ం గ ము.

తు కా రా ము గృ హ ము

(ప్రవేశము:—జీజీభాయి.)

జీజీ—(నిర్వేదమున)

గీ. గోవధము సేయు టదియొక ♦ ఫోంపావ

మనెడు హైందవు లిటు ల ♦ న్యాయముగను

నోరెఱుంగని యట్టి ధే ♦ నవును బట్టి

హింస సేయఁగ నెట్లు లూ ♦ హించినారొ

కటకటా ! నోరెఱుంగని పశువు శవ్వవారినిట్టి తమనొడ్డిలోని
 కరుదెంచినదని దానిబట్టి ఇట్టి కొట్టి మొగులకును బంకిగాన్లు
 గా చితుకఁగొట్టట మేకిగ్గారుము ? తాము జవనాదులంటే
 జనులందరకును నీతు లుపదేశింపవలసినయట్టివారే ! ఈవిధు
 బున లోకవిరుద్ధంబుగ వర్తించుచున్నయెడల సామాన్యుల విష
 యమె ప్పొన్నింపనే ? మాముట మేము పక్షియుడి కలియో
 గఁజియో దానివి కాలమును గడపుకొనుచుండఁగా తిను కేను
 పరాధము చేసితిమని చూపి కార్యణ్య మూసవలయును ?
 మాపైఁగల క్రోధమును నోరెఱుంగని పశువుపైఁజూపు లేక
 న్యాయము ? పసిబిడ్డలకైన యధేచ్ఛగా పాలొసఁగుమన్నదని
 సంతసించుచున్న నానందోష ముతయునుగూడ నమగంటినది.
 (అలోచన సభిరముంచి) ఇదేమి ? చూచిరావలసినదని పుష్ప
 వల్లభదా సింకను గాకుడుటచే నమన మూరక యాందోళన
 దుచున్నది.. వీరైన నింటికిరకు జేరుకొనకుండుటచే నాయా
 దోళన మిసుమడించుచున్నది. వల్లభదాసైన నింటికిజేరుకొని
 న కొంతవరకు ధైర్యముగా నుండునుగదా ? (ముందునకుఁ
 జూచి) అదిగో ! దూరమున నేదో భజనసమూహము గాఁజూ
 లును యిట్లుదెంచుచున్నది. (బాగుగా పరికించి) అదిగో
 నాథుఁ డత్యుల్లాసమున భజనపరులతో నీవఁకకే యరుదెంచు
 చున్నారు త్వరలోనే నింటికి రాగలరు. వీరు సుకష్టిత్తులై
 నింటి కరుదెంచి రదియే పదివేలు.

(ప్రవేశము:—వల్లభదాసు)

జీజీ—ఏమోయి! అదేపోకగాఁ బోయినావు. చూచిరమ్మనినందులకే

యింతటి యాలస్యము గాంచితివా?

వల్ల—నాదోషము లేదు.

జీజీ—అనగా—అక్కడి వృత్తాంత మేమి?

వల్ల—నే నేగునంతకు అన్నగారు స్మృతవిహీనలై పడియున్నారు.
వారిని విడచివచ్చుటకు వీలు లేకపోయినది.

జీజీ—వారినిగూడ బాధించిరా?

వల్ల—అల్లీ! దుర్మార్గులు చేయరాని పనులుండునా?

గీ, పశువులను బట్టి బాధిప ♦ బాలుపజెడి
ఘోరదుర్మార్గులగు చేయ ♦ గూడనట్టి
కార్య మొక్కటి కలదె జ ♦ గాన నెందు?
లట్టివారికె కలుగు జ ♦ యంబు నేడు.

పరమదుర్మార్గులకే నేడు జయము లభించుచున్నది.

జీజీ—ఇప్పుడు వారు భజన సేయచు నచ్చుచున్నట్లున్నారే ! ఇంతలో
వారి కెల్లు స్మృతికలిగినది?

వల్ల—నేను వారిని సమీపించి విచారించుచు టి. ఇంతలో నెదుర
నుండి మేల్కొంచివచ్చుగా లేచిరి. 'అంత నేను శరీరమునం దెల్లు
న్నదని ప్రశ్నించితిని అన్నగారు లేచి నలువజెడి వల్లభా!
రంగడు మనఃక్షయమున నుండఁ గొదవ కలుగురా? లేమ్మ.
రంగని గీర్తించుచుఁ బోవుదమని వచించిరి. మేము రెండడు
గులు నడచితిమో లేదో పెద్ద పససమూహము మమ్ముఁ జ
ట్టుకొనినది. అతికష్టముమీఁద నాసమూహమానుండి తప్పిచు
కొని తమరు నాకొలుగు కనివెట్టుకొని యుదురని వచ్చుట
కీవేళయైనది.

జీజీ—వారి నట్లు బాధించివా రెవ్వరు?

వల్ల—ఎవ్వరో కాదు. మాస్వాజీప్వాములవారి శిష్యవర్గమే అంతటి
మహత్కార్య మాచరించినారు.

జీజీ—ఆవుసంగతి యేమైంది? అయ్యది లేవగలస్థితిలో నున్నదా?

వల్ల—ఈసందడిలో నాసంగతియే మఱచితిని. అన్నగారు సురక్షితముగా నరుదెంచుచున్నారు కాన నిక నేనేగి గోవునుగూడఁ జూచివచ్చెదను.

(ప్రవేశము:—తుకారాము.)

జీజీ—నాథా! సురక్షితులై యరుదెంచిరా! ఆదుర్మార్గులకు తమరు గావించిన యెగ్గేమికలను.

తుకా—వారియెడ నేను గావించిన యపరాధ మేమో యాపాండురంగనికే తెలియవలయును.

ఉ. పండరినాథుపాదములఁ ♦ బాయనిభక్తి జపించుకొంచు నే
నుండుట యెల్లవారలకు ♦ నోఁమితోడ సుబోధకింబుగా
నుండెడు భక్తి మార్గముల ♦ నొక్కటఁ జెప్పుటఁజూచి యీనుతో
నుండి విరోధ మూని నను ♦ నొకఁ దలంచి రటంచు నెంచెదన్.

అంతకింట నాయొసర్చిన నేర మేమియును గానుపింపదు.

జీజీ—ఇప్పటికైన నాదుండగీడులకు బుద్ధి కలుగవచ్చును.

తుకా—పండరినాథు ననుగ్రహింపున వారు సన్మార్గు లగుదురనియే తలంతును.

జీజీ—గోవునుగూడ నాదుర్మార్గులు బాధించిరి. వల్లభదాసు నద్దానిని గొని వచ్చుటకుఁ బంపనొచుచుండఁగా నింతలో మీరే యరుదెంచిరి.

తుకా—అది యీవఱకే శాలలోవి కరుదెంచియున్నది. దానికై మీరు శ్రమపడవలసిన పనిలేదు.

జీజీ—నిక్కమేనా? దానిని లేవఁజాలనట్లుగాఁ గొట్టియుండిరని వినియుంటినే.

తుకా—అవును. వారు దానిని గూడ బాధించినమాట వాస్తవమే.

కాని పాండురంగడే యద్దానిని స రక్షించి మనయింటికి బంపించి యున్నాడు.

గీ. సందియంబేని మీరు గో ♦ శాల కరిగి
కాంచి రం డికఁ గన్నుల ♦ కరవు దీర;
భక్త జనులను రక్షించు ♦ పాండురంగ
వరదుడే దాసఁ గాపాడి ♦ పంపినాడు.

వల్ల—నిక్కవమేనా? నామది సంతయము వీడకున్నది. నేనేగి యా
గోవును దిలకించి వత్తును.

జీజీ — నాకిను యద్దానిని జూడవలయునని లేదా? నేనుగూడ నరుదెంచెద
నుండుము.

తుకా—రండు—నేనుగూడ లోని కరుదెంచెదను.

(మఃవ్యరును నిష్క్రమితురు.)

ఇ ది త్మ తీ యాంక ము.

భ క్త తు కారా ము.

చతుర్థాంకము.

ప్రథమ రంగము.

మాస్వాజీ మ ర ము.

[మాస్వాజీ, రామశాస్త్రి కూర్చుండియుండగా తెర యెత్తబడును]
మాస్వా—రామశాస్త్రి! దీనితో తుకారామునకు తొల్లింటిగలభక్తి
నశించును.

రామ—ఆదెబ్బల కాగలేక నాగోవు విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నేలఁగూ
లినది. ఇంక నది యేఘడియకో ప్రాణములు విడుచును.

మాస్వా—తొలుతి గోవును చంపకూడదనుకొంటిని గాని తుకారా
ముపై నున్నకోపము రహస్య యిచుమడించుటచే నంతగాఁ
గొట్టియుంటిని. నీవు చెప్పినట్లుగా నది యి.క జీవించుట కల్గ

రామ—అవకాశము దొరికినది గదా యని తుకారామునిగూడ నున
వార లట్లే సత్కరించియుందురు.

మాస్వా—దెబ్బలతో నాలెడు చావకున్నను యేపదిపదిహేనుదినము
లో వంచముపై నుండి దిగజాలఁడు.

రామ—స్మృతిలేకుండ నాలెడు శవమువలెఁ బడియుండుట నేను చూ
చియుంటిని. అప్పు డాలెనిలేముఁడు కన్నుల నీరుబెట్టుకొని
విచారించుచున్నాఁడు.

మాస్వా—అయితే ఈదెబ్బతో వీడ వదలిపోవునేమో!

[ప్రవేశము:—వెంకన్న]

ముస్వా—ఏమి వెంకన్నా ! వల్లభదాసు తుకారాము నింటికి జేర్చి
నాడా ! విశేషము లేమి ?

వెంక—కావలసినన్ని విశేషములు లున్నవి.

మాస్వా—నమవి ?

వెంక—తుకారాము సురక్షితముగా లేచినాడా ?

మాస్వా—ఆ ! ఆ ! సురక్షితముగా లేచినాడా ?

వెంక—అగును.

రామ—నాచేతిపోటులఁ దిన్నవాడు మరల లేచుట కల్గ.

వెంక—నిద్రపోయి లేచినవానివలె లేచినాడు—

మాస్వా—ఓబమేనా ?

వెంక—అవును. లేచినతోడనే భజన సేయుటకు ప్రారంభించెను.

రామ—వింతగానున్నది.

వెంక—నాకును ఆశ్చర్యముగానే యున్నది.

మాస్వా—నిద్రపోయి లేచినవానివలె లేచినాడా ?

వెంక—అవును. లేచి భజనసేయుటకు ప్రారంభించెను. రెండునిమిష
ములలో పెద్ద భజనసమూహము మూగినది ఈవింత యేమో
చూడవలయునని నేనుగూడ వెంబడించితిని.

మాస్వా—నీవుగూడ వారివెంట సరిగిరివా ? పిమ్మట నేమిజరిగినది ?

వెంక—తుకారాము గృహమునకుఁ జేరుసంతకు నాతని యావుగూడ
సురక్షితముగా నింటి కరుదెంచినది. ఆవింత తిలకించి మిగుల
నాశ్చర్యమును బొంది మీకీవర్తమానము జెప్పవలయునని
వచ్చితిని.

మాస్వా—అవుకూడ నురక్షితముగా నింటికిఁ జేరినదా? విచిత్రముగా నున్నదే?— రామశాస్త్రి ! తుకారాముఁ బావమోది వచ్చునటను గోవును బాధించుచునే యుంటిమి. ఇంతలో నది యెట్లు లేవగలిగినది.

మొక—అదేమో ! మాయగా నున్నది.

మాస్వా—శాస్త్రి ! నీవేగి యొకను యా వచ్చట పడియున్నదో లేదో చూచిరమ్ము అంతవఱకు నాసందేహము తీరదు.

(రామశాస్త్రి నిష్క్రమించుచు.)

మొక—స్వామీ ! ఇంక నావొక విన్నపము.

మాస్వా—ఏమది ?

మొక—నాకు సెలవు దయచేయవలయును.

మాస్వా—ఎక్కడికి పోయెదవు ?

మొక—ఎక్కడికో పోయెదను. కాని నేటికి భక్తిప్రభావము యెటు వంటిదో తెలిసికొనఁగలిగితిని.

మాస్వా—అయిన నీవుకూడ తుకారామునకు శిష్యుడ వగుటకే నిశ్చయించుకొంటివా ?

మొక—ఒకరికి శిష్యత్వము నగుచు టెందులకు ? ఏపండిరీపురమునకో పోయి పాండురంగసంకీర్తనము గావించుకొనుచు కాలక్షేపము సేయుచుందును.

మాస్వా—వెట్టివాఁడా ! అక్కడచున్న భగవంతుఁ డిక్కడ లేడా ! ఆహరినామకీర్తనమేమో యిక్కడఁ జేసికొనరాదా ?

మొక—ఏమో ! నాకు పండిరీపురమునకుఁ బోవలయునని యున్నది. నేడే ప్రయాణ మగుచున్నాను.

మాస్వా—సరే నీయిష్టము. మఱివచ్చట యున్నయెడలఁ గాన్పించెదవు గదా ? ఎప్పుడు బయలుదేలుచువు?

వె క—వేళ్ళుదోనా ? ఇదే బదులుదేరి పోవుచున్నాను. ఆశీర్వాదించి
వంప బాగ్గించుచున్నాను.

మాస్వా—శుభ మగుఁగాక ! పోయి రమ్మ. త్వరలోనే కలసి
కొందము.

వెంక—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

మాస్వా—అకవత మశ్వంశభయభక్తులతో మెలంగుచు నాకు మే
లొంగుకొన్నవలంచుచారిగో నొక్కడని తలంచుచున్న యీ
మొకన్నకఁగూడ నాయెడఁగలభక్తి నశించినది. తుకారాము
నకు మేముకావించిన యపరాధమే యీతని చిత్తవృత్తి మా
ర్చియుండును. అట్లు తలంపవలసి వచ్చుచున్నది అయ్యదియే
నిక్కనెనయెడల తుకారాముని గోవుగూడ సురక్షితముగ నిల్లు
చేరియుండుననియే తోచుచున్నది. ఇయ్యది నిక్కమగునా ?
విషయవిమర్శన మాచరించుట కేగిన రామశాస్త్రి యాస్వ
ము సేయుకొనెడి వింతగా నున్నది. మఠమునకు వెనుక కేగి
రావలయుననిన పావుఘడియకూడ నక్కఱలేదు. అట్టియెడ
నీతఁ డేల యాస్వము చేయుచుండెనో డెలియటలేదు.

(ప్రవేశము:—రామశాస్త్రి)

మానా—అదిగో తలంచునంతలో నతఁడే వచ్చుచున్నాఁడు. ఏమి
శాస్త్రి ! ఆస్వము చేసికద ?

శాస్త్రి—ఆవు పడియుండవలసినస్థలమున కేగితిని కాని యీ వచ్చట
లేదు. ఏమైయుండునా యని ఆలోచించుచు డెక్కలగుర్తుల
నుబట్టి కొంతదూరము పోయి వచ్చితిని. ఆవు సురక్షితముగా
వెళ్ళుచున్నట్లుగా ని టి కేగియుండును.

మాస్వా—నిజమేనా ? ఎముకలు విఱుగుటచే నేలఁగూలిన యావు

లేచి నమనఁగలిగినవా? మహాశయ్యముగా నున్నది. నీవు
తుకారాముని యింటి కేగి కనుగొని రమ్మ.

శాస్త్రి—అక్కడకుఁగూడఁ బోవు పొరుగువా?

మాన్వా—ఇందలి విజానిదము లగ నున్నవా?

శాస్త్రి—అరయుట కేమున్నది? వెంటఁ జెప్పినది నిజమే అక్కడ
కూర్చొని చూస్తున్న యొక స్నేహితుఁడు చెప్పినాడు. మనం
వెంక్కి తిరగడంతోపే ఆవు లేచి వెళ్ళిపోయిదట.

మాన్వా—అయితే మనప్రయత్నాలన్నీ మంటఁ గలిసినట్లే

శాస్త్రి—అలాగే అనుకోవాలి.

మాన్వా—ఇంక తుకారాముని లొంగదీసే సూర్యాలు లేవా యేమి?

శాస్త్రి—ఉన్నాయి కాని కాస్త గమ్మత్తు చెయ్యాలి.

మాన్వా—ఏదో త్వరగా చూచుకోవాలి కాని యుపేక్షింపరాదు.

శాస్త్రి—అది రహస్యవిషయం. బాగ్రీతగా పతకం అలొందించి కేవల
యుదయం విశదంచేస్తాను.

మాన్వా—అలాగే కానీ? ఇంతలో తొంద కేమున్నది. పొద్దుపోయి ది
పూజ కాదాదాము లోపలికిరా.

(ఇరువురూ నిష్క్రమితురు.)

తేర వ్రాలును.

భక్తి తుకారాము.

ద్వితీయ రంగము.

—+—

2. కవీధి.

(తుకారాము భజనసమూహముతో భజన చేసికొనుచు
ప్రవేశించును)

యమునాః శ్యామి—ఏనితాళము.

రంగనామసుధాః సమును మీరలు

ముదముతోడ గ్రోల-డి

దారాసుతులను వ్యామోహమునఁ బడి

సంసారసాగరమున సమయఁడి॥ రంగ॥

పాపభంజనుని పతితపావనుని

వరమభక్తితోఁ దలవఁడి॥ రంగ॥

తుకా—పరమభక్తులారా! ఇంక నాకు సెలవిండు. రంగని నేననే
యుట కేనరుగవలసియున్నది వలయునెడల తాముగూడ నరు
డెంచి పూజావైభవమును కనులారఁ దిలకించి యానందింపుడు.
రందు. ఇంక జాగునేయుటకు వలయుపడదు.

1 భక్తు—ఇంతకంటె మాకుఁ గావలసిన దేమున్నది.

2 భక్తు—మహాత్మా! నాదొక్కవిన్నపము. మనము భజనసేయుచు
నీవిధముననే పండరీపురమున కరిగి విఠోబాకు సందర్శించి నేనిం
పవలయునని కుతూహలము జూచుచున్నది ఇందులకుఁ దమ
రంగప్రహీ పవలయును.

తుకా—యూవన్మదిభక్తులు పండరీ కేంద్రముగూడ వలదని వారిం
చుచుంటి మూఢుడవా? కాని పండరీశుని యానతి కెదురా
డవలసివచ్చునని మాత్రము సంకోచించుచున్నాను.

1 భక్తు—అయిన :ంతలో పండరియూత్ర) నేయుభాగ్యము మాకుఁ
గలుగదా?

తుకా—నేవుడు భాషాశరీకరించుచున్న శ్రుతులను సంపూర్తి గావిం
చిన పిమ్మట పండరినాథుని చెంకకేగి నాగ్రంథము నాతని
కర్పిపడలంచితిని.

2 భక్తు—అట్లే కావింపవచ్చును ఇంతలో మించిపోవున దేమున్నది.
[తుకారాము గృహమును సమీపించుచుండగా వెంకన్న
యరుదెంచి, తుకారాము పాదములపై వ్రాలుచు]

వెంక—మహాత్మా! అనుగ్రహింపవలయును. తాము రక్షించితి నను
సంతపరకు తమ పాదపద్మములను విడువ దలంపలేదు.

తుకా—సోదరా! నానిగ్రహముగృహములతో నీకు నిమిత్తమేము
న్నది లెమ్ము. శిశ్చలభక్తితో పండరినాథు నాశ్రయింపుము.

చ. నిరతము తను గొల్పెడి మ • నీషుల బ్రోచెను కంకణంబు దా
కరమునదాల్చినట్టి నవ • కంజదళాక్షుని రంగనాథునిన్
తిరమగు ప్రాపుగాదలచి • తేజవమీర నుతింపుమైనచో
నరుదగు మోక్షసంపదల • నందగలాడ వటంచు నమ్ముమీ.

నిల్యనిర్మలస్వరూపుఁడును, శాశ్వితానందసంధాతయు నగు పర
మేశ్వరుని పాదపద్మముల నాశ్రయింపుము. ఆతఁడే నిన్ననుగ్ర
హింపగలఁడు.

వెంక—అట్లుకాదు. నేను మూఢుడను. యుక్తాయుక్తవిమర్శనజ్ఞాన
హీనుండనై తమయెడ మహాపరాధ మొచరించియుంటిని.
అనుగ్రహింపవలయును.

చ. కుమతులునేయు బోధనల • కన్ జెవియెగ్గితి, దుర్మదాంధ చి
త్తమునను బట్టి గొట్టితిని • తాము మహాత్ములు గాన నాడు పా

పముల క్షమించి మీరు పద • పద్మచులన్ భజి పనిచ్చి ప్రేమ
మమున ననుగ్రహింపగను • మానుగ వేడెద తాసోత్తమా.

తుకా—సోదరా! ఇంకను భ్రాంతి నినుచదిలియుండలేదు. నేనును
నీవలెనే సామాన్యచూనవుడను. నిన్ను రక్షించుటకు దగిన
సామర్థ్యము గలవాడనా? నీవు నన్ను బాధించితినినియ గొట్టి
తి ననియు చి తి పకుము. నీ వారంగని యాదేశములేకుండ నే
కార్య మొనర్పగలవు. సర్వమున కారంగడే కారణుడు. ఆ
తడే నీచే నన్ను దండిపజేసినాడు. ఆతడే భక్తుడ నగు
నన్ను రక్షించుకొనినాడు. ఇందు నీవు నిమిత్తమాత్రుడనై
తివి. ఇంతమాత్రమునకు చింతింపనేల? ఇంతియగాక పాపము
నకు పశ్చాత్తాపమే ప్రాయశ్చిత్తము. కావున లెమ్ము. పద
రీనాథుని సేవింపుము.

వేంక—మహాత్మా ! నామనశ్శాంతికొరకైన నన్నుక్షమించితి నని
పలుకుడు.

తుకా—అనుభా ! నీమనశ్శాంతికొరకైన క్షమించితిని లెమ్ము. కాని
పండరీనాథుని సేవించుట మానకుము. ఇదియే నీకు నేనుఁ గా
వించు మహోపదేశము.

వేంక—అనుగ్రహింపబడితిని.

తుకా—పండరీనాథునిచే ననుగ్రహింపబడితివి. పండరీలయుని పూజిం
తము రమ్ము.

వేంక—మహాత్మా ! మాస్వాజీ తమయెడ విరోధమూ తమ్మెట్లయినను
సాధి.పవలయునని యత్నించుచున్నాడు.

తుకా—నాయనా ! ఎంతవెట్టివాడవు. ఒకఁ డొకనిని బాధించునా?
బాధింపఁగలడా? అతఁడు తలంచిన నాదేహమునకు మాత్రమే

యపకారము నేయగలఁడు గాని యాశ్చర్యము బాధింపజాలదు
గదా ! అందుచే నాతఁడగుర్చి భయపడవలసిన పనిలేదు.

వెంక—అయిన నాతఁడగుర్చి కొంచెము జాగ్రత్త వహింపవలయును.

వైశ్యకలస్థులైన తమరు శ్రుతులను భాషాంతరీకరణ మొన
ర్చుచున్నారని యాతఁడు మిగుల కోర్కెమూసియున్నాఁడు.

తుకా—అతమాత్రమున నాపైఁ గోపింపవలసిన యగత్య మాతనికి
లేదు. ఆతఁడు నాపైఁ గోపించుటకఁగల కారణ మేమో నీకు
తేటతెల్లముగా నెఱింగించెద నాలింపుము.

నీ. తనశిష్యకోటిలో ♦ దసరెడి వారెల్ల

భక్తి మార్గంబుచు ♦ బట్టుకతన

తనయార్జనమునకు ♦ దగు మార్గములు, గూడ

యరికట్టబడిన వై ♦ యలరుకతన

తనమాట మాళ్ళిపై ♦ ననయంబు చాలెచ్చడి

వారెల్ల పెడదారిఁ ♦ బట్టుకతన

తనయందు నేగూడ ♦ నెనరుంచి టిఱుగక

యొట్టిమై చఁచియుంచు ♦ చున్నకతన

వైశ్యకలమున నేను సంభవమునొంది

అంత్యజులకు సుబోధక ♦ మగు విధాన

శ్రుతుల రచియించు చున్నట్టి ♦ కతన నతడు

నన్ను ద్వేషించుచుండు న ♦ నారతంబు.

ఈవిషయములన్నియు నేనెఱుఁగుదును. ఒకరి నిగ్రహముగ్గి
హములతో నా కెంతమాత్రమును నిమిత్తములేదు. నిందాస్తు
తులకేను వెరువను. రంగడు శ్రుతులను భాషాంతరీకరణ మొన
ర్పవలసినదని శాసించియున్నాఁడు. అతని యాజ్ఞానుసారముగ
నేను వానిని రచించుచుంటిని. ఒకరు నను హింసింపజూచినంత

మాత్రమున రంగయాజ్ఞ తిరస్కరింతునా? ఆతని యిచ్చ వచ్చినరీతి బాధింపసిమ్ము.

1 భక్తు—ఆతఁ డొక్కఁడు తలచితమాత్రమున వీరి నేమి నేయఁ గలడు. ఈయూరఁగల పెద్దపెద్ద లాతఁచర్యల గర్హింపరా?

2 భక్తు—వీరి కపకారము గావించిన నింక నాతఁడుమాత్ర మియూర సేవసంపఁగలుగునా?

3 భక్తు—అతఁ డట్టిప్రయత్నములో నున్నాడన్నచో నాతని నాయం టినుడి నిమిషమాత్రమున నాగనంపుదును.

1 భక్తు—ఆతఁ డున్న గృహము నామిత్తునదే! రేపే యాతనిని నా గనంపుదును.

తుకా—సోదరులారా! మీ రేషమగను యాతని కెగ్గుసేయుటకు యత్నింపకుఁడు. ఆతఁడే తనచిత్తస్పృత్తిని మార్చుకొని పండరీ నెలయునకు భక్తుఁ డగును.

గీ. ద్వేషభావంబు మది నుద్భవించుకతన
నతఁడు నా కెగ్గు సేయఁగ నరయుచుండె;
చిత్తసంశుద్ధి గల్గిన తత్తరమున
నతఁడె రంగని సేవింప నరుగుడెచు.

మీరెవ్వ రాతనిని యాతనిప్రయత్నములనుండి విముఖుని గా వించుటకు యత్నింపకుఁడు. అతఁడురంగనియందుఁగల భక్తి ప్రభావ మెట్టిదో యరయుటకు యత్నించుచున్నాడు. నిక్క మును గనఁగొనఁజాలినప్పు డతఁడే రంగని సేవించును. ఇంక పూజాదికముల నొసర్ప నే నరిగెదను సెలవిండు.

(తుకారాము గనము సేయుచు నిష్క్రమించును)

తెర వ్రాలును.

తృ తీ య ర ం గ ము.

మాస్వాజీ మురము.

[మాస్వాజీ, సుశ్బావధానులు, రామశాస్త్రి, సోమన్న మున్నగు
శిష్యవర్గములు, మఱికొందఱు పండితులును గూర్చుండి
యుందురు. తొ యెత్తఁడును]

మాస్వా—ఈవిషయము నాకుఁ గొలఁచినయులకిందటనే తెలియవ
చ్చెను అప్పటినుండియు నామది తామరపాకులొనినీటిబిందువు
వలె తల్లడించుచునే యున్నది.

1 పండి—ఈవిషయ మాలోచింపవలసినదే

శాస్త్రి—ఇదువలన నెన్నియనర్థము లుత్పన్నము లగునో ముఖ్యము
గా మన మాలోచింపవలయును.

2 పండి—కాదా ? ఇక బ్రాహ్మణులమన మనపలుకు లొకర్ణించునాఁ
డెవ్వఁడును.

1 పండి—కులగౌరవము లన్నియు కూలబడుననుట కేమియును నం
దేహము లేదు.

మాస్వా—ఇట్లైనయములం గుపేక్షనహించుట న్యాయము కాదను
తలంపుతో తమవంటి పెద్దల కీవిషయమును తెలియఁజెప్పితిని.
ఇట్లుపె న తమచిత్తము.

సుశ్బా—చేయవలసిన కర్తవ్యమునుగూర్చి యాలోచింపవలయును.

సోమ—అతని నీప్రయత్నమునుండి విముఖుని గావింపవలెను.

శాస్త్రి—నూబోంట్లు మీకు సలహా యొసఁగఁదగువార మగుచునూ !
ఎట్లు కావించిన మనకును, దేశమునకును, అగ్రవర్ణజాలకును య
గౌరవము రాకుండునో యట్లే కావింపుడు.

1 వం—హితవచనములతో నాతని మందలి చిచూచిన బాగుడు నని తలంచుచున్నాను.

2 వండి—అబ్బో ! యాతని యున్నాడము మేరమీటి యున్నది. నీహి తవచనములను లెక్క నేయునంతటివాడు గాడు.

మాస్వా—తమవంటివారు చెప్పిన నొకానొకవేళ విను నేమోకాని యింకొక్కవిశేష మున్నది?

1 వండి—ఏమది ?

మాస్వా—అతఁ డీవఱకే చాలగ్రంథమును రచి చియుండెను ఇపు డాతఁడు మీపల్కు లొకర్ణించి మిగిలినభాగమును పూర్తి గా వింపఁ నును మన కెఱ్ఱునేయుటకు రచింపబడిన భాగమే చాలు ననకొందును.

1 వండి—అగునగును.

2 వండి—అతని నంగీకరింపజేసి గ్రంథమునంతటినిగూడ నాశనము గావింపవలయును.

శాస్త్రి—అగునగును, అట్లు కావించిన నాడుగాని కలమర్కాదలు నిలువబోవు.

1 వండి—ఏదోయొక నెపమున గ్రంథమును మున్నుండుగాఁ జేజిక్కిం చుకొని రూపుమాపవచ్చును.

మాస్వా—సామాన్యముగా నాతఁడు గ్రంథమును గొనితెచ్చి మీ కర్పించునా ? అందునను యాతఁడు పండరీనాథునకు గా న్కఁగా నొసంగువఱ కెవ్వరిని యద్దానిని జూపకండ నుండ వలయునని నిశ్చయించుకొనినాడు.

1 పండి—అల్లయిన నాగన న ది. చియైన గ్ర థమును జేర్చుచును
కొందుము.

మాస్వా—(స్వతమున) వీరికి శుకారాముపై నసూయ కలుగునట్లు
గావించితిని. అసూయాపరు లేకార్యమైన నొసర్పఁగలరు. (ప్రకా
శముగా) తనుచిత్తము. మీకు సహాయము కావలయునన్న
చో మాయవధానులు ముష్కరునారు తనువెంట రాఁగలరు.

2 పండి—నలుగురైదుగురున్నయెడల మంచిదే యగును.

1 పండి—ఇకను యిక్కడ జాలము నేయుటే? లేదు. తుకారాము
చెంత కేగి వత్తము.

(మాస్వాజేయును, రామశాస్త్రియును దక్కి నవ్య లండలును
నిష్క్రమింతురు.)

శాస్త్రి—గురోజీ! చూచితిరా? ఎట్టిపన్నుగడ పన్నెతిలో! మనము
తటస్థముగా నుండవలయును వచ్చెను నింకలన్నియు నితరులు
భరింపవలయును. ఇమలకై గతరాత్రియం దెంతయో యాలో
చించి యుంటిని.

మాస్వా—కాని యీవిషయమునఁగూడ మనకు జయము కలుగదనియే
తోచుచున్నది.

శాస్త్రి—ఏల?

మాస్వా—ఆతఁడు తనగ్రంథమును వీరి కొనంగడనియే విశ్వసించును.

శాస్త్రి—వీరు సామాన్యులు కారు కార్యసాధనమునకుఁ గడగినచో
సాధించువలకు నిద్రాహారములఁగూడ సరకుగొనకుండ యత్నిం
తురు. తమ కింతయనుమాన మొందులకు? మనముగూడ వారి
వెనువెంట నేగి యేమిజరుగుచున్నదో యరయుదము రండు.

మాస్వా—ఇచ్చటఁ గూరుచున్నచో యందోళన వాధివగుచున్నది. రమ్మ పోవుదము. కాని తుకారాముని గృహమనఁగిమాత్రము రాజాలను.

కాస్త్రీ—ఆతనియింటి కేగుటకే బలి యేమున్నది? సమీపమున నందో కూర్చుండి జరిగెడి విషయము లన్నింటిని పఠికించుచుండము.

(ఇరువురును ప్రక్కమితురు)

తెగవ్రాలును.

తురీయ రంగము.

తుకారాముని మాదిరము.

(తుకారాము ఆరాధన సేయుట చాలించి భక్తుల కుపన్యసించు చుండును.)

తుకా—ఈనఁసారసాగరమునుండి గడచుటకు పండరీనాథుని నిరంతరము సేవించుటయే కర్తవ్యము. నిలియుగమున మోక్షము నందుటకే గల మార్గము లన్నిటియందునను భక్తి మార్గమే యత్యుత్తమమైనది. పరిశుద్ధాతఃకరణాబుర దివంబుర కొక్కసారియైన విశోబాను స్మరించుటయే ప్రథమకర్తవ్యముగా నెన్నుకొనఁదగును. రంగనాథుఁడు భక్తజనన రక్షణయు దేమరక యుండును. తన్నుచలభక్తి నారాధించుభక్తులు దన్నేవేళ పిలుతురో యని తలంచి నిరీక్షించుచుండును. కావున.

సీ. రంగని పదపద్మ • రాజీవముల భక్తి

నేవేళలందు సే • వింపవలయు,

వీనుదోయికి ♦ విందుగా నెల్లవేళల

రంగనామంబె విచంగవలయు.

చేతులారంగ నా ♦ శ్రీరంగధాముని

సేవల నితంబు ♦ సేయవలయు,

రంగనాయకుని కీ ♦ ర్తనల నోరారంగఁ

బాసి తన్మమశను ♦ బడయవలయు,

జన్మములనెల్ల నుత్తమ ♦ జన్మ మెత్తి

సందులకు మోక్షసామ్రాజ్య ♦ మందుకొఱకు

సనుదినంబును దగులీతి ♦ యన్నములను

చిత్తసంశుద్ధితోఁ దాను ♦ సేయవలయు.

నఁసారమును సాగరముతో సాధారణముగాఁ బోల్చుటలోఁ

గల యభిప్రాయమును విశదీకరింతు నాలింపుడు. భార్యకును

సముద్రముందలి జలమునకును, కష్టములకును, తరంగము

లకును, పుత్రపుత్రికలకును సముద్రముందలి జలచరంబులకును,

యపమానము లగును. కాంతావ్యామోహమునఁ బడినవాఁ

డును నడిసముద్రమునఁ బడినవాఁడును బ్రతికి బయటఁబడుట

యసాధ్య మగును. కావున న సారసాగరమునుండి తరించుటకు

భక్తియే సర్వోత్తమమైన సాధనము. భక్తిమార్గమున సాధి

పరాని కార్యములు లేవు.

[ప్రవేశము:—పండితులు.]

తుకా—పండితవర్జులకు సుస్వాగతము. తమరాకచే నాగృహము

పవిత్రమైనది.

వెంక—(తనలో) మాస్వాజీ శిష్యవర్గముతో నరుదెంచుటచే వీరుగూడ

నాతనితోఁ గలసి తుకారాముని వంచిననొందియే యరుదెంచి

యుందురని తలంతును.

తుకా—అయ్యా ! కూరుచుండుము. వెంకన్నా ! వారు మహానుభావులు. మనకు నేడు వీరిదర్శనము లభించుటచే ధన్యమైతిమి. వీరు నాచే రచించబడిన శ్రుతులను గాంచవలయునని యరుదెంచియున్నారు. ఆగ్రంథసంపుటములను గొనివచ్చి వీరికిమ్ము.

వెంక—(సంకోచించుచుండును.)

తుకా—సంకోచింపకుము, వారు పండితులు. మనకృతియందుఁగల దోషముల విమర్శింప సమర్థులు.

1 పండి—(తనలో) ఈతఁడు తన గ్రంథమును శ్రీరంగసికిగాక యన్యములకు జూపడని మాన్వాజీ జెప్పియుండెనే. అందులకు విరుద్ధముగా నీతఁడు తనగ్రంథమును మాకు జూపుమనుచున్నాడే.

2 పండి—(తనలో) గ్రంథము మున్నామగాఁ జేసికి లభించును గదా! యిట్లున్న నేమిచేయవలయునో యాలోచింపవచ్చును.

సోమ—(తనలో) ఏమీతని యపూర్వతేజము. ఈతని గాంచినంతట నే యావాండురంగసి దర్శించినంత యానందము గలుగుచున్నాడే.

వెంక—(గ్రంథమును గొనివచ్చి పండితుల కందిచ్చును.)

2 పండి—తుకారామ్ ! నీ ఏ గ్రంథమును రచించుటలో గల నీయభిప్రాయమేమి ?

తుకా—శ్రుతుల భాషాంతరీకరణము నేయు నేర్పగాని యందులకు దగిన పాండిత్యముగాని లేనవాడను. అయినను పండితులయు డీకార్యభారమును నాలెల్పెనడను. ఆతని యాజ్ఞానసారముగ రచించియున్నాడను. అట్లయెడ నీయభిప్రాయ మేమని ప్రశ్నింప నేమని ప్రత్యుత్తరమొసఁగవలయునో దోచుటదేదు.

1 పండి—ఈగ్రంథమువలన ప్రయోజన మేమని తలఁతువు?

తుకా—శుశ్రుతుల యర్థమును సామాన్యముగూడ సులభముగా గ్రహింపగలరు. ఆకారణమున భక్తిమార్గమును జను లనుసరించి మోక్షమును సాధింపనేర్తును.

గీ. నిత్యమై సత్యమగుచును • నెగడునట్టి
నంత తానంద సామ్రాజ్య • నంపదలను
గలుగజేసెడి భక్తిమా • ర్గంబు బట్టి
యెల్లరును భవవార్ధి ద • రింపగలరు.

2 పండి—శుశ్రుతులను జనువు సధికార మీవర కెవ్వరియందుగలదోసి వెఱిగియుండువని తెలుతును.

తుకా—చమవనేచ్చినవారలు శ్రుతుల జనువుటకుఁ దగినవారు.

1 పండి—కామ కామ. అగ్రవర్ణులు మాత్రమే వానిని జనువుటకుఁ దగినవారు.

2 పండి—అట్టియెడ శ్రుతుల జనువుటకైన ననర్హుడనైన నీవు దానిని సుబోధకిమగునట్లుగా మహారాష్ట్రహామనౌ రచించుట కనర్హుడవని వేరుగా వదిలవలయునా? ఇందుల కేమని యుత్తరు వొసంగగలవు.

తుకా—మహానుభావులారా! తమతో వాదమును నలుపఁజాలను. గ్రంథమును మీచేతుల నుంచితిని. చదివి యది లోకమున కుపకిరించునని దోచిపంక్షమున లోకమున విస్తరింపజేయుఁడు లేదా మీయిచ్చవచ్చినట్లు గావింపుడు.

సోమ—(తనలో) గ్రంథము నొసఁగుటకు నీతఁ డెక్కుమగా వాదించునని మేమెల్లర మరుదెంచి యుంటిమి గాని మారాక వృథయైనది.

1 పండి—మంచిది. మేమిగ్గింధమును సమగ్రముగా జరివిచూచి
మరల వంపెదము.

వెంక—వలదు వలదు. ఇక్కడనే యాగ్గింధమును జవవుకొనుడు.
(తుకారామునితో) మహానుభావా! వీరు మోసమున గ్రం
ధమును సంత్రహించుకొని పోడలచిరి. వీరికి గ్రంథమొసంగి
పంపు టసర్థమునకు మూలమగును.

తుకా—వెంకన్నా! మరేమియు భయములేదు. స్థిరచితుడనై యుం
డుము. మహానుభావులారా! తమ యిచ్చ వచ్చినట్లుగా
వింపుడు.

1 పండి—ఇంక మేమరుగుచుంటిమి.

తుకా—చిత్తము.

(పండితులు సుబ్బాచధానులు నిష్క్రమితురు.)

సోమ—(తనగా) వీరితో నేగుటకన్న నిచ్చటనుండి రంగని పూజాని
ధానమంతయును దిలకించుచుండెదను.

వెంక—మహాత్మా! వీరి గ్గింధమును మరల తమకప్పగి తురా? అట్టి
యుద్దేశము వీరికున్నట్లు గన్పిపదు.

తుకా—నీయభిప్రాయమేమి?

వెంక—వీరాగ్గింధమును సజింపజేయుదురు.

తుకా—కానిమ్ము. ఇంతమాత్రమున మనకు సప్తమేమి ? వీరా
మాసావ్యజిచే యిందులకు ప్రిబోధితులై యరుదెందినవారలని
యెఱుగుచును. వీరి యభిప్రాయమును గూడ గుర్తి
చియుంటి.

వెంక—అయినయెడల గ్గింధమును వారికేల యొసంగియున్నారు.

తుకా—రంగనాథు డాగ్గింధమును నాచే వ్రాసియుచును. ఆగ్గింధము
జగంబున నుండు టాతనికి సమ్మతమైన నాతడే యాగ్గింధము

నున్దరింపఁగలను. ఆశని కయ్యది యిష్టముగాఁగన్న యెడల నయ్యది నశించును. అందులకై మనము విఘాతించిపండువలన ప్రయోజన మేమున్నది. మఱియు నొక్కవిశేషముగూడ దెల్పెన నాలింపుము. ఈగ్రంథమును వీరు గొనిపోవుటకున వీరికి చిత్తవంశుని చేసూరగలను. అక్కారణమున వీరుగూడ భక్తిప్రభావమును గుర్తించి పండిరీలయుని సేనింతురు.

(ప్రవేశము:—రామశాస్త్రి గ్రంథముతో)

తుకా—సమి శాస్త్రిగారూ ! మాస్వామీగారు కశలమా ! నన్ను దమ చెంతకు రావలసినదిగా వర్తమాన ముపియుండలేదు గదా!

శాస్త్రి—లేదు. తమకీగ్రంథము నొసఁగుమిరి.

వెంక—ఈగ్రంథము వారికెల్లు లభించెను. మాచెంతనుండి పండితులు గదా గొనిపోయిరి.

శాస్త్రి—అపండితు లిద్దానిని నదిలో పారవైచి యరిగిరి. మాగురు వర్యు లిద్దానిని సంగ్రహించి దమచెంత కంపినారు. ఇంక నాకు విలవిందు పోయివచ్చెదను.

(రామశాస్త్రి నిష్క్రమించును)

సోమ—(తనలో) ఆశ్చర్యముగా నున్నది. తుకారాముడన్న మండిపడు స్వభావముగల మాస్వామీ తన చేజిక్కిన గ్రంథమును దహించును గాని తిరుగ నీతనిచెంతకు బంపునా? ఇందేమో చిత్రమున్నది. మాస్వామీ మఠమునకేగిన సర్వమును దెలియ గలను.

(నిష్క్రమించును)

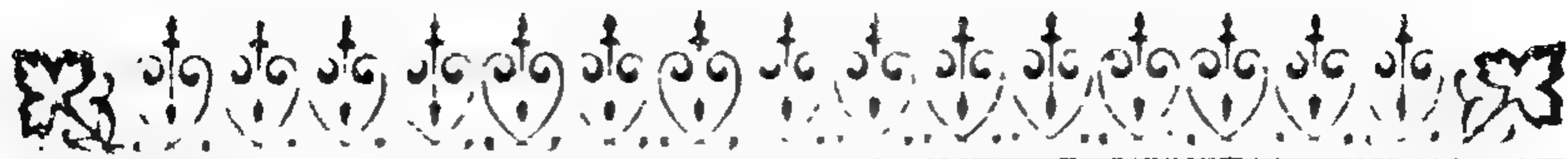
తుకా— వెళ్ళానా, చూచితివా? గ్రాధము తిరుగ మఃచెంత కరు
 దెంచినది. నేను జరుగుచున్న విచిత్రముగు విషయమొక్కటి
 దెల్పెద నాలింపుము. నేటి నాయంకాలములోవున మాస్వాజీ
 నాదర్శనమున కరుదెచును. భక్తశిఖానుణి యగును. ఇంక
 లేము. నాయనుష్ఠానమునకు వేళ యతిక్రమించుచున్నది.

(అండలుచు నిష్క్రమింతురు)

తెరపడును.

ఇది చతుర్థాంకము.

భక్త తుకారాము.

పంచమాంకము.

ప్రథమకాండము.

మాస్వాజీవము.

(మాస్వాజీ, పండితులు, రామశాస్త్రి, సుబ్బావధానులు
మున్నగునా రుడగా తేర లేరు.)

మాస్వా—మీ రుడగానే మాతము గ్రంథ ముచ్చించుట కమంగడు
చిత్తముగా నన్నది.

1 పండి—నేను యాపిషయము నూర్చి వింతనొందిని.

2 పండి—గ్రంథము మా చేతికింద కేయరని నిందింపబడితిమి.

సుబ్బా—గ్రంథముయొక్క నానూపమానైక గాన్పింపకుటకే
నదిలో సూరదొడ్డితిమి.

మాస్వా—మితో నరుదెంచిన సోమన్న యింకను రాలేదేమి?

సుబ్బా—అచ్చట నింకేమీ విశేషము జరుగునేమో గమనింపవలసి
దని చెప్పియుంటి. అతడును యీకాటికి వచ్చుచునే
యుండును.

(ప్రవేశము—సోమన్న.)

మాస్వా—మాటగోననే యాడె డిరుడె చుచున్నాడు.

1 వండి—ఓయూ! అక్కడి విశేషము లేమి?

సోమ—విశేషముల శేషములు. తమ గ్రంథమును జరివియుంటిరా?

2 వండి—చమప్రభుక్కడ! ఆగ్రంథము నపుడే నదిగో బారనై చి
యుంటిమి. మీ అవధాను లయ్యెనే పైకి దేలుకేమో యని
నీటిలో నూర్చొక్కొనాడు,

సోమ—గ్రంథమును మీరు నాశము గావించిరి కాబోలును!

1 వండి—రామరూపములు లేకుండఁ గావిచితిమి.

సోమ—కల్ల.

సుబ్బా—నుజేమి చేసితిమని నీయభిప్రాయము?

సోమ—రాస్వాజ్యముల కిచ్చియుంటి. వారు రామశాస్త్రినే నా
గ్రంథమును శుకారాముచేతికి పదిరి

రామ—కేగి? ఉదయముచుండియు ముచ్చోనిను కి కదలకే లేదే?

సోమ—నీవే గ్రంథమును గొవచ్చియుచ్చితివి. నేను కష్టమున జూచి
యుంటి. నీవెంటనే బయలుదేరిగి గాని యంతిలో నీవు

కాన్పింపవలెవి. నీకొఱకై వెనకుటచే నిత యాలస్యమైనది.

రామ—అయ్యాయము. నేనెచ్చుచుండి కదలనేరీదే! గురువక్రులే
యందులకు సాక్షులు.

మాస్వా—అతఁడు భోదనమునకై న నింటికిఁ బోలేను.

సోమ—నీ వచ్చటికి వచ్చుట తిలకించితిని. నీవు మాస్వాజ్యము గ్రం
థమును నీచేఁ బాపియు చెరిచి నదియట్లు విటి. ఇకను
నాపలుకుల యధార్థము నెఱుంగుకొనితివేని నే నిచ్చట నుండఁ
గనే నీ వాతుకారామునిచేత కరిగి నిక్కువ మరయుము.

మాస్వా — సోమన్నా ! ఇకను కక్కన మరయవలయునందువేమి ?
ఈరే దుదయముచుండియు నిచ్చటనే యున్నాఁడు.

సోమ — కానిండు. నేను నావిధాయకశృంగారమును గావించియుంటిని.
నమ్మిన నమ్మఁడు లేకన్ను నాకుఁగలుగు సప్త మేమియును
లేదు. ఇక నాకు సెలవిడు. పోయి వచ్చెదను.

(సోమన్న నిష్క్రమించును)

మాస్వా — ఇదేమి కడుంగడు వింతగా నున్నదే ! మరముకూడ నొక్క
సారి యచ్చటి కేగివత్తమా ?

1 పండి — చూచుచు యాశ్చర్యముగానే యున్నది. ఒక్కసారిపోయి
వచ్చినందువలనఁ గలుగు సప్త మేమున్నది ? రండు పోవుదము.
(అండలును నిష్క్రమింతురు)

ద్వి తీ య ర ం గ ము.

(తుకారాముని మందిరము)

[తుకారాము భజన సేయుచుండును.]

మోహన — ఏకతాళము.

ఏకనున్నావురా రంగా — నన్నేల వేమిరా ||

కరుణింకఁగ రావేరా నన్ — కాపాడరా శ్రీరంగా ।

ఏమిటి కిందుల రావు — మొఱి విన వేమిరా రంగా ।

పతిపావననామా నన్ — పలిపరా మోహనా || ఏడ||

(తుకారాము భజన సేయుచుండును. మాస్వాజీ మున్నగువారు
ప్రవేశింతురు)

మాస్వా — [తనలో] నిశ్చయముగా నీలేడు లెన్నయ్యడై భజన సేయు
చుండఁగా జూచినవారిదే జన్మము.

1 పండి—చిరకాలము ను డితాము రచించుచున్న గ్రంథమును
జలాత్కారమునఁ గొనిపోయితిమన్న విచారలేశమేనిలేక యెంత
నిశ్చలచిత్తమున భజన సేయుచున్నాఁడు?

మొక—(ఆశ్చర్యమున) మహాత్మా ! తాము వచించినరీతి మాన్వాజీ
మున్నగువా రిరుదె చిరుండిరి.

తుకా—(స్మృతి తెచ్చుకొని) మహాత్ములారా రండు కూర్చుండుడు.

మాన్వా—తమకు రామశాస్త్రి గ్రంథమును దెచ్చి యిప్పించియుండెనా?

తుకా—అవును. రామశాస్త్రియే దెచ్చియుండెను. మీ రాగ్రంథమును
దిలకింపనెఱుతురా ? చూడు డీదే యాగ్రంథము.

1 పండి—(చికించుచు) అవభాసము ! ఆశ్చర్యము !! కని విని యెఱుఁ
గము. నదిలో నూదొక్కిరి టుగ్రంథము మరల నెట్లు
వెలి కరుదెంచెను.

మాన్వా—రామశాస్త్రి యదయమును డి యప్పటివఱకు నన్నెడఁ
బాయకుండెనే ! ఆతఁడు మీకు గ్రంథము నెట్లొసఁగెను.

తుకా—ఇందుఁగల విశేష మెఱిగింతు నాలిపుము.

ఉ ఎవ్వని పాదపద్మములె • వేడ్డక యంచుఁ దలంచుచుండునో
యెవ్వని నామకీర్తనము • నేమరి కే నొసరించుచుండునో
యెవ్వఁడు రక్షించును • నెఱియ సుస్మరియించుచుండునో
యెవ్వఁడై చ రంగడు న్న • యెఱుగఁ దెచ్చెను గ్రంథరాజమున్.

ఆరంగనాథుఁడు తనయొజ్జ చే రచింపఁబడిన గ్రంథము నెఱి
చుట కిష్టములేనివాడై స్వయముగఁ గొనదెచ్చి నాకొసంగెను?

మాన్వా—ఇది సిక్కమా ! నమ్ముట కవకాశము లేదే.

తుకా—నాపల్కుల విశ్వశింపఁగన్న మానె— నీవ డితవయ్యలతోఁ
బంపిన సోమన్న నడిగిచూడఁము. ఇంకిను నమ్మకన్న నేనొన

రింగల దెద్దియును లేదు. కాని నీకొక్కవిషయమును దెల్పెద
నాలింపుము.

గీ. తన్ను నిరతంబు హృదయానఁ ♦ దలంచుచుండు

భక్తునకుఁ గల్గునట్టి యా ♦ పదలఁ బాపి

రక్షణము నేయఁగా నెచి ♦ ర. గఁ దెవుడు

వేచియుండు నటంచు భా ♦ వింపుమయ్య.

కలియుగంబున జపతపాబులు కఠినతరనియమబద్ధము లైనకఠిన
లోకులు తరింప పరాన్నుండగు రంగనాథుఁడు భక్తిమార్గ
మును బోధించి తన్ములమున మోక్షము నొందుడని శాసించి
యున్నాడు.

మాస్వా—(తుకారాముని పాదములపై వ్రాలి) మహాత్మా! అనుగ్ర
హింపవలయును. భక్తిమార్గమును బోధింపవలయును.

తుకా—సోదరా! మాన్వతీ! విజ్ఞాన సంపన్నుడ వయ్య నిట్లు
కలుకట వింతగానున్నది. (లేవేదీసి) ఆరంగనాథుని పదముల
నాశ్రయింపుము. భక్తిమార్గము నుపదేశించుట కేమున్నది?
రంగని నామసంకీర్తనము గావింపుము. ఇంతకింట నితిరమగు
నుపదేశ మేమియును లేదు. రంగనామసంకీర్తనము నేయుటచే
నెదితెండ్రో తరించి యుండిరి; తరించుచున్నారలు; తరింపఁ
గలరు. శ్రీపాదరంగని నామసంకీర్తనమున కంటె మోక్ష
సాధనము వేరొకటి యుండబోదు.

సీ. పాపావళిని రూపు ♦ మాపు శ్రీరంగని

సంకీర్తనమునకు ♦ నాటి గలదె?

మాయాంబుధిని దాట ♦ జేయు శ్రీరంగని

సంకీర్తనమునకు ♦ నాటి గలదె?

సకల జాడ్యులు • సమయించు రంగని

స కీర్తనమునకు • సాటి గలదె?

స్వస పదల నొ • సంగు శ్రీరంగని

స కీర్తనమునకు • సాటి గలదె?

గీ అట్టి శ్రీరాంధరంగ నా • మామృతంబు

గ్రోలు జనులకు సౌఖ్యంబు • కొలతవహనె?

మోక్షసామ్రాజ్యసిద్ధి క • మోఘసాధ

నంబు రంగనినామ మె • స్వంగ వినుము.

నాపల్కులు యధార్థము • గునో కావో యని సందేహించు

చుంటిని కాన నింకను గొన్న దినములు పరిశీలింపుము.

మాస్వా — చిత్తము నేటికి నెలవిడు పోయి వచ్చెదను.

తుకా — మంచిది.

(మాస్వాజీ మున్నగువారు నిష్క్రమింతురు)

తుకా — వెంకన్న! నీసంశయము తీరిందా?

వెంక — మహాత్ముల ప్రభావము మూఢులకు గోచరించునా? క్షమింప
వలయున.

తుకా — క్షమించుట కేమున్నది? కాలవారణమేల? భక్తులారా! భజన
సేయుటకు మరల ప్రారంభింతుమా?

వెంక — చిత్తము.

(తుకారాము వెచుకిటి వాటను బాచుచుండును. శిష్యు లనుస
రింతురు. అప్పుడు ఛత్రోపతీశివాజిలోని కరుదెంచును.)

శివా — (తుకారాముని పంకించి) ఏమీ! యీతనియుం దొక యపూ
ర్వజేడ మక్షిగోచర మగుచున్నది. ఇట్టి మహనీయుని దర్శన
లాభంబున నేడు కడుంగడు భగ్యుడనైతిని. (సమీపించెద
గాక? సమీపించి నమస్కరించును.)

తుకా—పండరీశుని యశగ్రహమును బడయుచువురాక. వత్సా ! కూరుచుండుము. నాయనా ! పరిధానగరమును విడిచి యొటికొలున నిల్లేలు చూడెంచితివి ? నీభుక్తాధములపై నున్న కార్య మొత్తవిలునయెడో వదిల పోగునా ? అట్టిదీవు ఒంటరిగా నిట్లగుడెంచితివా ? నీమనమున నిట్టిపాకల్పము గలదిని యెఱిగి నేనే గావలయునని తలచుచుంటివి. ఇంతలో నీనే యగుడెంచితివి.

శివా—నుహాశ్మా ! తమ్ము పదస్థించి ధన్యుడను కాఁగోరి యిట్లగుడెంచితిని.

తుకా—గతిమనుగూర్చి చి తిచుట తగదు. నాయనా వచ్చినందులకు సార్థకముగా పండరీగఢుని సేవించి చరితార్థుడవగుము.
[తుకారాముమున్నగునారు భజన సేయుచుండురు.

తెనో కలకలము]

తుకా—(భజన సేయుట చాలించి) మొకన్నా ! యాకలకలమునకఁ గారణ మేమో కనుఁగొని రమ్మ
(మొకన్న నిష్క్రమించి మొలనే మరల ప్రవేశించును.)

మోకి—స్వామీ ! ఘామషానారి సైన్యముకావలయును. యిఁటికి నలువ కల బారులుతీర్చి యున్నారు.

తుకా—బౌరంగజేబుఘామషాసైన్యమా ! మహారాజా ! చూచితివా ? ఘామషాసైన్యము నిన్నెట్లు వెంబడించుచున్నదో ! కానిమ్మ. మొకన్నా ! భజన కంఠరాయము కలుగకూడదు. ఇట్టిసైన్యములు పది వచ్చినను వానల సేయముఁ జేయఁజాలవు.

(భజన సేయుచుండురు. కలకలము తగ్గిపోవును)
తెన వ్రాలును.

శివమహర్షి
తెన వ్రాలును.

తృతీయ రంగము.

(తుకారాము, శివాజీ, వెంకన్న, మఱికొందఱు భక్తులు
యుచితాసనములపైఁ గూర్చుండి యుండఁగా
తెర యెత్తఁబడును.)

శివా—మహాత్మా ! తమచేత నెన్నిదినములున్నను సంతృప్తి కలు
గకున్నది.

తుకా—కాదు. అట్లు వలకకుము. నీరాకఁ గోరి తానాజీమున్నగు
వారు పరితపించుచుందును. అందునను భవస్మాతయగు జీజీ
భాయి యెక్కుడుగ విచారించుచుండును. మఱియు మహా
రాష్ట్రరాజ్యసంస్థాపనకార్య మింకను గాలేదు. కావున యీ
కార్యమును జక్కఁబెట్టుటకు నీవు సర్వముగా నేగవలయును.

శివా—నేను నిమిత్తమాత్రుఁడను. తమ యాశీస్రభావముననే సర్వ
మును నెఱవేఱఁగలవు.

తుకా—మంచిది పోయి రమ్మ నీకు శుభ మగుఁగాక ! త్వరలో
రాయగడముగూడ సాధింఁగఁగలవు. స్వధర్మసంస్థాపనార్థమై య
ర్థమును ప్రాణమును దృఢప్రాయముగ నిర్వింప న. సిద్ధుఁడవై
యన్న ని న్నాప డరీలముఁ డనూనకటాక్షమున రక్షిం
పఁగలదు.

శివా—చిత్తము. (సమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

తుకా—వెంకన్నా ! విఠాబానామసక్తీర్తనమువలన కలుగఁజాలని సం
పద్విశేషము లుండఁబోవు నది తరము రగని నామసక్తీర్త
నము గావించునానికి మోక్షము కరలలామలక మగును. కాని
మాస్వాజీప.డితున కింతవఱును నయ్యది బోధపడియుం
డలేదు.

వెంక—నేటికిగాకన్న నేటిదినుంబునైన నాతఁడు నిజశత్రువును
గ్రహింపఁగలఁడు

తుకా—ఆవిషయమున సందేహ మెన్నటికిని లేదు. నేడే యాతఁడు
వచ్చిపాతపుడై యరుదెంచుచు, శివాజీనుహాగాజు మన
యింట నుండెనని సైనికులకుఁ దెల్పినవాడుఁగూడ నాతఁడే
యగును.

(ప్రవేశము:—మాస్వాజీ.)

మాస్వా—స్వామీ ! రక్షింపవలయును. నమస్కరించుచు)

తుకా—మాస్వాజీ ! రక్షించుట కాపండరినాథుడే కలఁడు ఆతనికి
నమస్కరింపుము. ఆశనినే శరణాబు గాదలంచుము. ఇంత
కంటె నీకుఁ జెప్పవలసినది లేదు.

మాస్వా—మహాత్మా ! తమయమగృహమున పండరీనాథుఁ డెంతగా
భక్తులయొక వాగ్దేవునిను వహించియుండునో ప్రశ్నకుము
గాఁ గనుఁగొంటిని.

తుకా—అదేమి?

మాస్వా—బౌరంగజేబుపై న్యాధిపతి పంపిన గూఢచారులకు మేమే
శివాజీ తమగృహమున నుండెనని చెప్పియుంటిమి.

తుకా—ఆవిషయమును నే నెఱింగియుంటిని.

మాస్వా—తమపరి కొలఁదినిమేషములొ సైన్యము తమగృహమును
ముట్టడించెను. ఇచ్చట కోలాహలముగా నున్నసమయమున
మాకు దూరమన శివాజీయన్నట్లు కాన్పించెను. తోడనే
మేము సేనానాయకుని కావర్తమానము దెల్పితిమి. తోడనే
సైన్యమంతయును యావిధంబునఁ గాన్పించిన శివాజీని ముట్ట
డించుట కేగిరిది. మేమును కతూహలమున నాసైన్యమువెనుక
నేగితిమి. సైన్యమంతయును పగతు రెవ్వరును లేకుండఁగనే

నాశన మయ్యెను. మే మీచిత్రముగూర్చి మీకు వివరించు
టకు వచ్చుచు, నామహారా జిచ్చటనుండి వెడలిపోవుచుండుట
ప్రత్యక్షముగాఁ దిలకించితిమి. పాండురంగడే శివాజీరూపమున
నాసైన్యమును భ్రమించియుండునని స్థిరపఱచుకొంటిమి

తుకా—నాయనా ! వాస్తవముగా జరిగినదిగూడ నదే. పాండురం
గఁడు నీకు శివాజీరూపమున సాక్షాత్కరించి నీకు జ్ఞానమార్గ
ము నుపదేశించియున్నాఁడు. ఇంతకంటె వాంఛింపఁదగిన
దేమున్నది.

మాస్వా—మహాత్మా ! ఇంక నొక్కవిషయ మర్థింప నొచ్చియుంటిని.
నన్ను తమతో పండరిపురంబునకు, గొనిపోయి పాండురంగని
సేవాభాగ్యము నాకుఁ గలుగునట్లుచుగ్రహింపవలయును.

తుకా—అట్లే జరుగఁగలదు జాగ్రత్త ? నేడే బయలుదేలుదము.

(అని యందఱును భజన సేయుచు నిష్క్రమింతురు.)

తెర వ్రాలును.

ఇ ది ప ం చ మా ం కము.

భక్త తుకారాము.

షష్ఠాంకము.

ప్రథమరంగము.

పండరీపురమున నొక వీధి.

(తుకారాము భజననమూహము మొదలవగా ప్రవేశించును.)

తుకా—(భజన నించుక నిల్చి) పాండురంగ విఠలునకు జయ్ ! రంగ
నాథునకు జయ్ ! అహా ! నిరంతర మారంగనాథుని స్మరించు
చుండుటచే నొంతటి యానందము గలుగుచున్నది. దేవాల
యము నమీషించిన కొలది యానంద మతిశయించుచున్నది.

[ప్రవేశము:—జీజీభాయి.]

జీజీ—[పరువుబోయి తుకారాము పాదములపై వ్రాలి] నాథా !
నాథా!! ఇట్లా సరించుట మీకు భావ్యమా ! తమ పదరాజీవ
ములే యేడ్డడ యని భావించుకొని వచ్చింద నన్న విడచి తా
మీ పండరీపురముననే వశించుట మీకు జెల్లువా? నే నీకుటుం
బభారమ తయును వహింపగలుగునునా నన్నింక రక్షించువా
రెవ్వరున్నారు?

తుకా—సాధ్వీ! నాపాదములపై నేల వ్రాలి శోకించెదవు? నేను నిన్ను
విడచివచ్చి రెండుమాసములైన గారేదే యింతలోననే యింత

గా వగొంటినా? నిను రక్షింప నాజననీ జనకులుండగా నీవేల శోకించెదవు.

జీజీ—స్వర్గస్థులెయున్న తమ దల్లిదండ్రులు నన్ను రక్షింపగలరా?

తుకా—ప్రియా ! జీజీభాయీ !! నా తల్లిదండ్రు లెవ్వరో యింతుక నవించెద నాలి. పుము. జనమరణాది వికారషట్క మెఱుగని వాడును, నిత్యస్వాస్థ్యానంద స్వరూపుడును, బ్రహ్మాండకటా హ్లాటికి గర్భయు భర్తయు హర్తయు తానెయై వెలుంగు వాడును? నామరూపరహితుడగుటచే దన్నేనామమున స్మరించిన భక్తాగ్రేసరుల కారూపమున సాక్షాత్కరించువాడును లగు పాండురంగురలుడే నాలిండ్రి. జగజ్జనని యగు నిందిరా దేవియే నాజనయిత్రి. ఈదివ్యదంపతులే లోకమునకు తల్లిదండ్రులు. నీవును నావలె పాండురంగుడే తండ్రియనియు ఇందిరా దేవియే తల్లియనియు భావించి యాశ్రయింపకుండుటచే వారు నాతల్లిదండ్రులని పక్కాణించియుంటిని. నీవును యాదివ్యదంపతుల నాశ్రయించితివేని నీకెట్టి కొఱతయు గలుగనేరదు.

జీజీ—నాథా ! నాయపరాధమును సహింపుము. తమ యుపదేశామృతముచే నంతరంగమున నితీతసరాని యానందము జపించుచున్నది కాని నాథా ! శూన్యమైయున్న గృహమున కే నరుగ జాలను. నేనును తమకు శిష్యురాలనై తమతోడనే రంగని నామసంకీర్తన మొనరించుచుండెదను. ఇంటి కరుగఁదము రిండు.

తుకా—నీతో గృహమున కరుదెంచుట కెట్టి యభ్యంతరమును లేదు.

గీ. కర్మమున కిధీనమై ♦ కడచునట్టి
జీవయాత్రకై నీమది ♦ చింతపడక
పండరీనాథు నిరతంబు ♦ భజనసేయ
నిచ్చగించిన నింట వ ♦ సింఘవాడ.

పాండురంగవిరలుని భజనమునకు నుంత యవరోధము గల్గినను
సహింపజాలను.

జీజీ—నాథా! తమ యిచ్చవచ్చినట్లు వర్తింపగలను. కావున ననుగ్ర
హించి గృహంబునకు దయ నేయవలయును.

తుకా—రంగా! పాండురంగా! మరల నన్ను సంసారసాగరమునఁ
బడ్డవైచుచున్నాడవా?

జీజీ—నాథా! ఇంక నాలస్యము చేయు టెందులకు? విరలుని సంద
ర్శించి గృహంబున కరుగుదము రండు.

(తుకారాము మున్నగువారందఱును భజననల్పుచు
నిష్క్రమింపఁగా తెరవ్రాలును.)

ద్వితీయరంగము.

పండరీపుర దేవాలయ ప్రాతోద్ఘాటనవనము.

(ప్రవేశము—యేకవస్త్ర యగు జీజీభాయి.)

జీజీ—నాథా! ఇదెక్కడి న్యాయము? పాండురంగడే సర్వమునకుఁ
గారణుడని వచించి యిటుగల పదార్థము లన్నియును భక్తు
లకు దాన మొసంగివైచితివా? అంతలో తనివినొందక న్నాన
మొనర్చి యూరవైచుకొనిన చీరెనగుడ దానమొసంగివైచి
తిరా? ఎట్లు సహింతును. యేకవస్త్రనై యెట్లు మెలంగుచుండఁ
గలను. పండరీనాథా! నీ పాదపద్మము లాశ్రయించినందుల
కీదిఫలంబా!

సీ. భువనమోహన! నీ య • పూర్వమంగళరూప

మెద నిల్పినందుల • కీదిఫలంబ!

సతతంబు నీనామ • సఁకీర్తనము చేసి

ముద మొందినందుల కిదిఫలంబ!

శ్వాశ్వాస గావించు • తటి నాహృదబ్జ య

ర్పించుకొన్నందుల • కిది ఫలంబ!

అశ్రితావనుడ వీ • వను నాశతోనిన్ను

మది నమ్మినందుల • కిది ఫలంబ!

గీ. భక్తజనరక్షకుడ వంచు • భావమందు

నొంచి నేవించినందుల • కిది ఫలంబ!

ఎపుడు పరదైవతమ్ముల • నించుకంత!

యేని దలపోయనందుల • కిదిఫలంబ!

గీ. కాలభేదంబు లేక నే • కాగ్రచిత్త

మునను భుజించు సద్భక్త • జనులకెల్ల

ముదము చేసూర్ప కిటు బుద్ధి • పూర్వకముగ

పెతలఁ గల్పించుచుందువే • విఠలనాధా!

నీపాదముల నమ్మి భజించిన వారి కాపదలు గల్గుట తప్పదా పాండురంగా ! ఇదియేరా నీభక్తవాత్సల్యత ? కట్టా ! ఎంత గా మోసగింపబడితిని, నీ పాదనద్మము లాశ్రయించుతలంపు గల్గినతోడ నే విరక్తి భావ ముంకురించినది. భర్తగా రుపదేశించి నదే వేదమనుకొని యున్నదంతయును భక్తుల సమారాధనకై యూడ్చి పెట్టితిని. కాని నీవు సంతృప్తి వహింపక న న్నేకవస్తువు గావించి విడిచితివి. ఇయ్యది సహింపరానిదై యున్నది. నీనైజ గుణ మిట్టిదని లోకమున ప్రకటించెదను. ముందెవ్వరును మా వలె నున్నదంతయును నీ కర్పణ మొనర్చి యాలుబిడ్డల నేడ్చిం చుచు నున్నతులవగిది చరింపకుండునట్లు గావించెదను. ఎవ్వని

పాదము లాశ్రయించిన ఇట్టి యనర్థములు భక్తులకుఁ గల్గుచుం
డునో వానిపాదములను నలఁగఁగొట్టెదను అంతవఱకు నాహృ
దయనంతాపము చల్లారనేరదు (అని ఎరుటనున్న రాతి నొక్క
దాని నెత్తి) పాండురంగా! రంగా!! నన్ను మోసగించినందు
లకుఁ దగిన శిక్ష విధి ప సిదే యరుదెంచుచుంటిని. సిద్ధముగా
నుండుము,

(ప్రవేశము:—తుకారాము)

తుకా—ఎదులకు సిద్ధముగా నుండవలయును?

జీజీ—వచ్చితిరా! రండు. రండు. ఎవ్వనిపాదము లాశ్రయించుటచే
మనకు మతిభ్రమణము గల్గి యున్నదతయును నిశ్చయార్పణము
గవించియుంటిమో యామోసగానికి దగుశిక్ష నొసంగుట
కరుగుచున్నాను.

తుకా—ఇవేమిమాటలు నీమతి చలించినదా? శరీరమున స్వస్థతజేంది
యున్నదా?

జీజీ—నామతి చలించినమాట యధార్థము పాండురంగని స్మరించుట
కారంభించిననాడే నామతి చలించినది.

తుకా—ఈపాపాణము నేమిచేయతలందితివి? మోక్షదాత యగు పాం
డురంగని పాదపద్మముల నారాధించుటచే నీకు సుపూర్ణవైరా
గ్యము గల్గినది.

జీజీ—లేదు లేదు. లేనిపోని వైరాగ్యము మిమ్మావహించినది. కావు
ననే కట్లుపుట్టమునుఁగూడ దాన మొనంగితిరి. ఇత సహింస
జాలను. ఇట్టి యావదల ముంచి బాధించు వారంగని మదముల
నలఁగఁగొట్టెదను.

(ముందున కేగఁబోవును.)

తుకా—(అడ్డుగాఁ జని) ప్రియా! జీజీవా! త్వరపడకుము. వంశరీ
నాథున కెట్టిశిక్ష విధింపనెంచితివో యాశిక్షను నేనే యనుభ
వించెదను. ఆపెనురాతిని నాపాదములపైఁ బడలేయుము,
సహితును. నిష్కారణముగా భక్తపరాధీనుడగు రంగనాథుని
నిందింపకుము.

(జీజీభాయి ముందునకుఁ బోవును. తెరయెత్తఁగా పాండురంగము
రుక్మిణీసహితుడై యుండుటఁ గాన్పించును)

జీజీ—రంగా! రంగా!! దుర్భరదారిద్ర్యమున మంచి యల్లాడించిన
సహించితిని. ఆలునుగల కెడఁబాటు గల్గి చిన సహించితిని. నిర్వి
హింప నశక్యముగు సాసారభారమును నాభుజములపైఁ బడవై
చిన సహించితిని. తినుట కొకపూట కింతయున్నమైన లేకుండఁ
జేసిన నోర్చియుంటిని. కాని నీకింకను దయ రాలేదు. ఇంకను
నీవిషమపరీక్షలు చాలింపవై ఆవి. అశక్తుడవై యుపేక్ష విహిం
చిన నిన్ను యింక నెవ్వరును యాశ్రయించి మోసగింపఁబడ
కుండఁ గావింప సంకల్పించుకొంటిని.

(సమీపించును. తెర వ్రాలును.)

తుకా—పాండురంగా! భక్తిపథమున నీయాచుగ్రహసంపాదనమున కనవర
తము యత్నించుచున్న నాపైఁ నీకేల కరుణ కలుగదు? వైరము
న నిను సాధింపనెంచిన నాయల్లాలికి నీసాయజ్య మొసంగియుం
టివా? రంగా! రంగా!! నీలీల లనంతములు.

గీ. వైరమున నైననినుఁ దమ • భావమందు
దలఁచువారలకు నన్ని • భాస మిచ్చి
యహరిహంబును యీక్షింతు • వనుట యిట్లు
ప్రకటనము నేయ నెంచితే • పాండురంగ!

నీయెడ నెట్టియపచారము గానించి యుంటిని నను బహిష్కరించితివి? నీకు నాపై గొడవను యనుగ్రహము జనింపలేదా, (అని ధ్యానించుచుండును)
జీజీభాయి వస్త్రాభరణముల నొడికట్టున నుంచుకొని
(ప్రవేశించును)

జీజీభాయి—(నంతోషముతో తుకారాముని నమీపించి) నాథా, లెండు, లెండు పాండురంగుడు నేను మన పాలిట కల్పవృక్షమై యున్నాఁడు. ఇదే తిలకించితిరా, యన్యగ్రహణములను దుకూలములను నాకొనంగి పోయిరావలసిన దని పంపించి యుండెను.

తుకా—[కండ్లుదెరిచి భార్యను జూచి] ఏమనుచుంటిని? పండరీనాథుఁడు మనపాలిట కల్పవృక్షమై నీకాభరణముల నొసంగి యుండెనా? నీవు వానిని గొడవచ్చితిరా? ఎంతటి యకార్యమొచ్చితిని? ఇంతటి విశ్వాసరాహిత్యము నీ కెట్లులవడినది. నీ హృదయమున నవిశ్వాసము నెలకొని నిన్ను సంపూర్ణ ఫలప్రాప్తికి దూరగురాలి నొనర్చియుండెను. ధర్మమార్గమున ననవగ్గములు సాధించుటకు మాటుగా వస్త్రాభరణములఁ గొని తెచ్చుకొని పంపించుచుంటివా? సర్వాసర్థముల కాకిరంబుగు నీయర్థంబు నపేక్షించి తెచ్చు కొంటిని గావున పోయి యనుభవింపుము.

జీజీ—నాథా, నాథా, క్షమింపుఁడు. యపరాధిని క్షమింపుఁడు. దుర్భరావమానమునకు గుజ్జెయ్యెతిని గదా యనలోకమున నవి వేకినై ప్రవర్తించితిని.

[వస్త్రాభరణము లన్నియు సాధువులకు పంచియొసంగును]

తుకా—ఁష్టశంకమగు ధర్మతో పండరీ నాథునింక నేలఁచి శుభంబులఁ బడయగలవు. పాండురంగా! నాయిల్లాలికి సుజ్ఞానోద

యమును గల్గించినందులకు నీ కిదే ప్రణామశత మర్పించు
చున్నాడను. [భక్తులతో] మహాత్ములారా, విఠోబా నామ
వంకీర్తనము గావితమా?

పాధు—చిత్తము.

తుకా—

మ. మనమున్ నీవయినిల్చి యెవ్వరిల ను • భాగవగా నొకు) నిక
గనులాన్ న్నవదీయరూపము గనం • గా సోరక్క సారించు రె
పురు నీపూజులు చేతులార సలుగన్ • బుద్ధిక్ బహులితు రా
ఘురు లిష్టార్థము లొందువారని యనం • గా సందియం బున్నదే.

[అండలు భజనసేయుచుందురు]

[తెరలో కలకలము]

తుకా—(భజనసేయుట నిల్చి) ఏమీ కలకలము.

[తెరలో]

మహాత్ములారా, తుకారాముమహాశయుఁ డెందున్నవాఁడో
తెల్పుడు.

తుకా—[తనలో] నాకొఱకే యెవ్వరో యిట్లరుదెంచుచున్నారు.

[ప్రవేశము]—కొండలు పొరులు. ఒకబాలుని మృతక శేబరమును
మోచుకొని వత్తురు.)

1 స్త్రీ—[బాలుని శవమును క్రింద పరుండఁజెట్టి] అయ్యా, తమరేనా
తుకారాములు? మహానభావా, తమవలన మాకటుంబమున
కెట్టియాపద కల్గినదో పరికించితిరా?

తుకా—తనీవ్, నేను బుద్ధిపూర్వకముగా నీకెట్టియాపదను గల్గింప
లేదు.

స్త్రీ—అయ్యా, తాము భక్తాగ్రేసరు లయినఁ గావచ్చును. కాని
గ్రామములోనివారి కెల్లరక్షను భక్తితత్వముల నుపదేశించు

చుండిరి. తమబోధన మాలించి నాశర కుమారుని రుగ్మత నైన గుర్తింప కుపేక్షించి చికిత్స చేయుంపనందున నీబాలుఁడు మరణించినాఁడు.

తుకా—కుమారుని మరణమునకు శోకించుచుంటివా?

స్త్రీ—అయ్యో ! కుమారునికై శోకించుచుంటివా యని ప్రశ్నించు చుంటిరా ! గోత్రాభివృద్ధికై వంశలంతాకూరమగు బాలకుఁడు మరణించిన దుఃఖంపనివా రుండురా?

తుకా—పుత్రవిశ్లేషము దుఃఖకారణము గాదనుటలేదు. కాని యీ బాలుని నాచెంత కేల గొనివచ్చితి?

1 పౌరు—పిచ్చిదానా ! ఈతుకారామునిచెంత నమృతమున్నదని భావించితివా ! నీబిడ్డను బ్రతికించునని తలంచితివా!

తుకా—నాయనలారా ! నాచెంత నమృతము లేదు. కాని యమృత ముకంటె వధురమైనదై, యధికతరానంద మొనఁగూర్పఁగల దైన రామనామామృత మున్నది? అమృతముకైన విలువ నేర్పరుపఁగును గాని శ్రీరంగరాధుని నామామృతమునకు విలువ నేర్పరుపఁజాలింపవా రెవ్వరును లేరు.

2 పౌరు—రంగని నామామృతమున నీబాలుఁడు పునర్జీవితుఁ డగునా? కానినాఁ డారంగరాధుని సేవించుట వ్యర్థము గాదా!

తుకా—రంగని నామామృత మిట్టిమహిమాన్విత మని వక్కాణింప నలవి యగునా? ఒక్కకంతమున మీరెల్లరును ఒక్కసారి శోభాను సంతస్కరింపుడు. ఈబాలుడు నిదించినవానికై వడి మేల్కొనఁను. (అందఱును భజన సేయుదురు)

(మృతుఁడైన బాలుఁడు మేల్కొనినట్లుగా లేచి కూర్చుండును.
ఎల్ల రాశ్చర్యమునొందుదురు.)

తుకా—సోదరలారా ! మీరెల్ల రాశ్చర్యము జెందవలసినవనిలేదు.
రంగని నామామృతమున నట్టిమహిమావిశేష మున్నది. ఇంకను
వివరించెద నాలింపుడు

సీ. రంగని నామకీ ♦ రత్న మొసరించిన

శత్రువర్గంబెల్ల ♦ సమసిపోవు

రంగని నామకీ ♦ రత్న మొసరించిన

వాంఛితార్థంబులు ♦ బడయసగును

రంగని నామకీ ♦ రత్న మొసరించిన

భవరోగనివహంబు ♦ పరుగులిడును

రంగని నామకీ ♦ రత్న మొసరించిన

బాపనచయమెల్ల ♦ భస్మయగును

వేయిపల్కంగ నేలను ♦ విడువకండ

రంగనాథుని నామకీ ♦ రత్న మొసర్చి

మానివరులకు నైసను ♦ బడయరాని

మోక్షలక్ష్మిని తృటిలోనఁ ♦ బొందసగును.

నాయనలారా! ఈలియగంబున మోక్షసామ్రాజ్యమును
బడయటకు రంగని నామసకీరత్నమే ప్రధాన మైనదని
భావింపుడు.

స్త్రీ—[కుకారామునకు నమస్కరించి] మహాత్మా ! తమప్రభావ
మెఱుంగ నేరిక గావించి యపరాధములు క్షమింపుడు

తుకా—క్షమించువా డాపాండురంగని ! కావున నాలని పదపద్మము
లాశ్రయింపుము.

(అందఱును భజన సేయుచు నిష్క్రమింతురు.)

తెర వ్రాలును.

తృతీయరంగము.

పాండురంగని దేవాలయము.

(పాండురంగడు, రుక్మిణి ప్రవేశించియుండ తొరయెత్తఁబడును.)

రుక్మి—నాధా! నేడు నీయుత్సవమును దిలకింప నెందఱెండతో భక్తులరుదెంచియుండఁగా నీవిట్లు ఖిన్నుడనై యుంటివేల?

పాండు—ప్రియా! నీతోఁ జెప్పకన్న నామనోగత మింకెవ్వరి కెఱిగింతు నాలింపుము పరమభక్తాగ్రేసరుడగు తుకారాముఁడు బంపియుండిన యుత్తరమును విచిసపిమ్మట నామనస్సు నిలుకడ లేక యల్లాడుచున్నది. నాభక్తుఁ డొక్కఁడు నావిశ్లేషము కోర్వఁజాలక పరితపించుచుండఁగా నీయుత్సవాదికములు నాకెల్లు సంతోష మొనఁగూర్పఁగలవు.

రుక్మి—నాధా! తుకారాము భక్తాగ్రేసరుడే యగును. ఆతనివిశ్లేషము తమకు సంతాపకారణము గావచ్చును కాని యిచ్చట నింతమందిభక్తులు తమదర్శనాపేక్షతో నరుదెంచి : రీక్షించుచుండ తామిట్లు ఖిన్నులై పొరిలను దర్శనమియ కుపేక్షించుట పాడియా?

పాండు—విషయమునుగూర్చియే యాలోచించుచుంటిని. ఆతఁడు పూర్వజన్మసంచితార్థమున జ్వరపీడితుడై నడువ శక్తి లేమిచే రాజాలకుండెను. కావుననే యాతనికి దర్శన మొసంగవలసిన డని యుత్తరమును బంపియుండెను. ఆతనికి దర్శన మొసంగువ అకును నామనంబున కూటట గల్గుట కవకాశము లేనట్లున్నది.

రుక్మి—ఇట సమావేశమైనవారల నుపేక్షించుట మీకు ధర్మమా? కావున నెవ్వరినైన బంపి యాతని నిచ్చటికే రప్పింపుడు.

పాండు—ఎవ్వరిని తుకారాము చెతకుఁ బంపుమనియెదవు?

రుక్మి—వైనతేయుని బంపించరాదా?

పాండు—ఁ! మఱచితిని. వైనతేయుఁ డెక్కడ?

రుక్మి—వైనతేయా! వైనతేయా!!

(ప్రవేశము:—వైనతేయుఁడు.)

వైన—(రంగనాథునకును, రుక్మిణికి నమస్కరించి నిలుచును)

రంగ—వైనతేయా! పరమభక్తాగ్రేసరుఁడగు తుకారాముని నంద
ర్శించి డేమి మరపి తానఁపిన యుత్తరమును జమవ వింటినని
వచింపుము. ఆతనిని సీమూపున నెక్కించుకొని యిచ్చటికిఁ దో
డ్కోరమ్ము. నీవు ల్వరలో రావలయును సుమా! ఆతనిని దర్శి
చువలకు నా కూటట చేకూరకున్నది.

వైన—చిత్తము. (నమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

రుక్మి—వైనతేయుఁ డమితవేగుఁడు కాన ల్వరలో మరల నరు
డెంచును.

పాండు—ప్రియా! తుకారాముఁ డరుడెంచుననియె తలంచుచున్నావా?
వైనతేయు నొందులకుఁ బంపియుంటినని యిపు డాలోచించుచు
న్నాడను.

రుక్మి—తాము రావలసినదని యాజ్ఞాపించియుండఁగా రాకుండునా?

పాండు—అట్లే భావించుచుంటిని.

రుక్మి—మీయాసతినే తిఁస్కరించువాఁడా భక్తుడు!

పాండు—దేవీ! అట్లు తలాపకుము. ఆతడు భక్తాగ్రగణ్యులలో తొలు
దొల్ల గణింపదగినవాడు.

రుక్మి—అట్లులైన నాతఁడు తమయాజ్ఞానుసార మిచ్చటి కతి
డెంచును.

(ప్రవేశము :—నైనతేయము)

రుక్మి—నైనతేయా ! తుకారాముని గొనివచ్చితివా?

నైన—(శిన్నుడై) లేదు.

పాండు—నేను వదింపలేదా?

రుక్మి—భగవానుని యాజ్ఞల తిరస్కరించెవా?

పాండు—నైనతేయా ! నీవు పోయివచ్చిన కార్యముచూర్చి నీ వివరముల నెఱిగించి యీమెనఁదేహమును నివారణ గావింపుము.

నైన—గల్గి ! నే నాధక్తాగ్రేసరుని సుహృద్భవతి. దేవదేవుని నావతిఁ దెచ్చితిని. తమ్ము నామూవునఁ గొనిరావలసినట్లుగా నాజ్ఞాపింపఁబడి యుంటినని వచించితిని.

రుక్మి—అందుల కారఁ జేయియెను?

నైన—వాసుదేవుని సందేశ మాలించుటచే నమందానందకండలితుండ నయితిని వచించి, వెండియు నిట్లయెను. “రంగనాథునకు నా పైఁగల్లు వాత్సల్య మిట్టిదని వచింపఁజాలను. ఆతని యాజ్ఞల శిరసావహించి, పంకరి కరుదొందునకు నుగోచింపను. కాని, నేను లోకమగ్నాదల నతిక్రమింపఁజాలకపోవుటచేఁ బండరికి రాఁజాలను. ఏమందువా? నీవు భగవానునకు సఖుడనై, వా వానమనై, ఆసనమనె, ధ్వజమనై, వినతానమనై, వ్యజనమునై యుగ్మాడవు. అట్టియెడ, నీవానుడ నగు నే నెల్లు నిన్ను ధిరోహించి పండరికి రాఁగలను? కావున నాయారి నాపండరినాథున కెఱిగించి, నామనోరథము దీర్పఁ బ్రార్థింపుము.

పాండురం—అందులకు నీ వేమంటివి?

నైన—తుకారాముని భక్తితాత్పర్యముల కే సంతయు విస్మయముంది, “సాధుజనాగ్రేసరా ! నీవు పండరీనాథుని సందర్శనమున కెంత

గాఁ బరితపించుచుండెను యాని కెఱిగించి శృంగేకాల
మున నీమనోరథము దీర్చెను నని వదించి యిట్లుదెంచి
యుంటిని.

పాండురంగడు:—

గీ. నాడువిశ్లేషమునను ము ♦ నంబునందు
నెఱతొ వగజెంది యతఁడు కృ ♦ శించియుండె;
జాల మొసరించుచో హాని ♦ సభవించు;
నతని దర్శింప నిపుడు నే ♦ నరుగువాడ.

వైనతేయూ! నసిద్ధుడవు గమ్మా.

రక్కి—నాదా! ఉత్సవార్థమై పెక్కరు భాగవతు లరుదెంచియున్నారు.
మీ రిపుడు పండరీపురమును విడిచిపెట్టినమెడల, మంగళహీన
మైన యీపురమును దిలకింపక మఱిలిపోవుదురు. ఇంతియెగాక
భక్తాగ్రగణ్యులగు పేకు మహమ్మదు, గణేశనాథుఁడు, నింబ
రాజు మున్నగువా రెండఱో యరుదెంచి, తమదర్శనార్థమై
వేచియున్నారు. నింబరాజునకుఁ దాము దర్శన మొనంగి యను
గ్రహింపవలసి యున్నది.

పాండు—ప్రియా! ఈనింబరాజునకు నీవు సాక్షాత్కరించి, నే నరుదెం
చు నంతవఱకు నాతనిని దేవాలయములోనికి రానీయకుము.
ఇదే తృటికాలములో వచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రక్కి—నింబరాజునకు సాక్షాత్కరించి వల్లభుఁ డానతిచ్చిన ట్లనరించె
దఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

తెర వ్రాలును.

శురీయరంగము.

పాండురంగ దేవాలయము.

[పీకుమహమ్మదు, నింబరాజు, గజేశనాథుడు మున్నగు మహాభక్తులొకవంక నిలువబడియుందురు. మృచ్చైకప్రక్క తుకారాము మున్నగువారు నిలువబడి యుందురు. రంగనాథుడును రుక్మిణియు సింహాననమున నాసీనులై యుండును. వైసితేయుడు రంగనిచెంత మోకరించుకొని యుండును.]

తుకా—రంగా! పాండురంగా! కృతాంతరంగా, భక్తలోకైకపరిత్రాణశీలుడ వనుట యివిధముగా ప్రకటించుచుంటినా?

శ్లో. హే గోపాలక హే కృపాజలసంధే హే సింధుస్యాపతే
హే కంసాంతక హే గజేంద్రకర్ణాపారీణ హే మాధమా
హే గామానుజ హే జగత్ప్రియగురో హే పుండరీకాక్ష మాం
హే గోపీదననాథ పాలయఽరం జానామి నత్యాం వివా.

సీ. నిన్ను నిర్గుణుడంచు • నెన్నుచుండియు నన్ని

గుణములు నీకె గ • ల్పనముసేసి

నీకు నాకృతియె లే • నియలు లెంచియును, న

ర్వాకృతులును నీకె • యంటఁ గట్టి,

నిను జగద్వ్యాపకుం • డని లలంచియు నీకు

వైకుంఠపురమె ని • వాన మొనఁగి

నిన్నెల్లవారు మ • న్నింతురం చెదనమ్మి

యును భక్తులకు సేవ • కనిగఁజేసి,

నతము వేదాంతులును, భక్త • జనులు, మునులు

బ్రహ్మతులు చేసి, తసివొంది, • ప్రధితమోద

వారిఁది నోలలాడుచు † వలలుచుండు

రట్టి భాగ్యము నాకు నేఁ డలరెఁ గాదె.

వేన—పాండురంగా, మేఘైర్ల మీతుకారాముని యనుగ్రహవిశేష
మున భవద్దివ్యమంగళవిగ్రహమును సందర్శింపఁగల్గితిమి. మహా
మునులకేని సగోచరుఁడనగు నిన్నేమని నుతితుము.

శ్లో. హంసాయ సత్త్వనిలయాయ సదాశ్రియాయ
నారాయణాయ నిఖిలాయ నిరాశ్రియాయ
సత్సంగ్రహాయసగుణాయ సదీర్ఘరాయ
సంపూర్ణపుణ్యపతియే హరియే నమస్తే.

శా. ఓరాజీవ నిభవ్రదీప్తనయనా! † యద్యన్మహామంగళా
కారా! దీనజనావనా! నిఖిలగో † కక్షేచుస-ధాయకా
శ్రీగామానవంల్లనాధర స-ధా † శ్రీసేవనాసక్త! నీ
కారుణ్యాతిశయప్రదానమున రం † గా! నన్నుఁ బ్రోవంగదే!

షేకు—విఠలనాథా, నీదివ్యమంగళవిగ్రహమును గనులారఁ దిలకించు
టచేఁ జరితార్థుల మైతిమి.

శ్లో. యజ్ఞే శాచ్యుత గోవింద । మాధ వాసన్త కేశవ
కృష్ణో వృష్ణో హృషీకేశ । వాసుదేవ నమోస్తుతే.

శ్లో. నమః కృష్ణాయ దేవాయ । బహ్మ నేనన్తశక్తయే
యోగీశ్వరాయ యోగాయ । త్వా మవాం శరణం వ్రజః.

శ్లో. కృష్ణాయ వాసుదేవాయ । దేవకీన్దనాయ చ
నన్దగోపకుమారాయ । గోవిందాయ నమో నమః

ఉ. నీరమణీయమైన ముఖ † నీరజమున్ గవినంత, నీదు వి
స్తార పవిత్రచిత్ర చరి † తం బురుధక్తిని విన్నయంత, నీ

సారతరప్రశస్తి గుణ • సంస్తుతి సర్వీయము, వింతగా
 మారెను నాదు డెందము; సమస్తము చేతురి నల్లె యయ్యెగా.
 పాండు—(తుకారాముతో) భక్తజనాగేసరా! నీవాంఛితార్థము
 లన్నియు సమకూరినవి. నీవు మహారాష్ట్రభాషయందు రచిం
 చిన శృతులు సర్వజనాదరణీయములై లోకమునకు మహోప
 కార మాచరింపఁగలవు. నీవు భక్తితత్వమును లోకమున
 కికను బోధించి తమిషరి విజయరముతో కైవల్యము నందఁగలవు
 ఇంక వాంఛింపఁదగిన దేమున్నది?

తుకా—లోకై కకళ్యాణస్వరూపుండవగు మిమ్ములను దర్శింపఁగలుగు
 టచే మా వాంఛితార్థము లన్నియు నీడేఱినవి. తాము వరము
 ప్రసాదించుననుచుండిరి గావున నిట్లనుగ్రహింపుము.

భ ర త వా క్య ము.

తే. గీ. భరణి సస్యాభ్య యగుచును • దనరుఁగాక!
 ప్రజలు సంతోషభరితులై • భక్తిపథము
 బట్టుదురుగాక సద్భక్త • వరులు వాంఛి
 తార్థముల నొందుదురుగాక! • యహరవాంఛు.

పాండు—తథాస్తు

(తే ర వా లు ను.)

సంపూర్ణము.

అనుబంధములు

8 పేజీ—పంక్తి 19

తుకారాము:—

రంగా! కావవా? కరుణాసింధో! కాపాడగలేవా?
కరుణింప రాలేవా భక్తుని దయగనవేలా?
మోహనముఁబ్రేలొలా నీమోము జూపగ రావేలా!
మందరిరిధర! మహితకృపాకర!
నను దరిజేర్చుచూ నందకుమారా!

13 పేజీ—పంక్తి 18

తుకారాము:—

వంసారజలధిలోఁ గూలి తపించగ
నందరింప నూహించగరాదా॥ రంగా॥
నీపదాంభోజ నాసేవన మొనంగి
నామూర్తి బాపగ నూహించగరాదా॥ రంగా॥
లఖిలమానకు నీవే యాధారుడవని
తలచెడి నన్నెటు లుద్ధరింప నూహించెదవో॥ రంగా॥

15 పేజీ—పంక్తి 7.

తుకారాము:—

నిరతము నీపద సేవన మొనగి నన్నే
కరుణింపగ మది దలంపుచూ॥ రంగా॥

నీనామకీర్తనము-నిరతముజేసెడి
భాగ్య మొసంగుమా-పండరినిలయా॥రంగ॥

16 పేజీ—పంక్తి 24.

తుకారాము:—

పండరినాథా ! నన్నిటు పరీక్షింతువా ?
అడవీస్థలమున నొంటిగ విడచిన
యెటునుందునొ గననె-చతివా॥రంగ॥
నీపరీక్షలకు - నిలచియుండగా
నెంతవాడనని యూహించితివో॥రంగ॥

24 పేజీ—పంక్తి 18

తుకా:—భజనకీర్తన.

పండరినాథా ! పాహిక్యపాకర !
పండరినాథా ! పావననామా॥పండరి॥
దీనదయాళో - దీనదయాళర
దిక్కునీవెకా - పండరినాథా॥పండరి॥
భక్తరక్షకా - సాధుపోషకా
లోకరక్షకా - పండరినాథా ॥పండరి॥
పతితపావనా - పావననామా
భవ్యచరిత్రా - పండరినాథా॥పండరి॥
సాధురక్షకా - నజనపాలక
సన్మునివందిత - సత్యస్వరూపా॥పండరి॥

27 పేజీ—పంక్తి 9.

తుకారాము:—

చింతింపగదగునా ?

సాధుజనులకై ధనమర్పించితిని॥చి॥

రంగనాథుడే కరుణించియొసగిన

ధనమాతఃకేయర్పించితిని॥చి॥

సాధనేనయే - మోక్షసాధనమ" దెలిసియు

సాధుజనులకై ధనమర్పించితిని॥చి॥

—

37 పేజీ—పంక్తి 12.

తుకారాము:—

పో బోకుమా ! రంగా॥పో బోకుమా !

రంగా - పో బోకుమా !

అనుగ్రహింపగా - నరుదెంచియు

దర్శనమియక - తరలుచుంటివా॥రంగా॥

పిలుచుచున్ననా - పల్కులానింపక

ఈపేధి నరుగుట - నీకు భావ్యమా॥రంగా॥

—

58 పేజీ—పంక్తి 23.

తుకారాము:—

రంగాకథానురసము గ్రోలినన్

కామక్రోధములు సమయునుగా॥రంగా॥

కామిత ఫలదాతా యనినన్

కామితార్థములు చేకూరు॥నుగారంగా॥

పతితపాపముని పావననామము
పాపాటవులనుభన్మము నేయుగా ||రంగ
వండరీశుని భావించినయెడ
బ్రహ్మనందము లభియించునుగా ||రంగ||

73 పేజీ—పక్కి 12.

మాస్వాజీ:—

గురువరా ! నను శ్రమియుంపరా
భక్తితత్వమును బోధనేసి నా
పాపముల పారద్రోలరా ||గురువరా||
త్వాద్యశిభక్తుల మహిమ నెఱుగక
పాపమున కొడిగట్టిన పాపిని || గురువరా ||

75 పేజీ—పక్కి 12.

భజనకీర్తన.

భజనసేయుమా ♦ పండరినాథుఁ || భజన||
కరివరదుండవి ♦ కరుణాకరుడవి
భావముననుగవి ♦ పరమభక్తితో || భజన||
దానవరదుడవి ♦ దయాపరుడవి
మదిలోఁ దలంచుచు ♦ మాన కెప్పుడును ||భజన||
ఖగనాథుడవి ♦ కమలాభుడవి
నెదనూహించుచు ♦ నిరతము భక్తితో || భజన||

78 పేజీ—పంక్తి 14.

భజనకీర్తన.

పండరికరుగగరండు ! పాండురంగనిగనుడు॥

భక్త కోటికావాసముపండరి

భక్త వరదునావాసముపండరి॥ పండరి॥

భక్త లోకపరిపాలనశీలుడు

వెలసియున్న వెంకటముపండరి॥ పండరి॥

నంసారజలధివిదాటింపగ

రంగనిభజనమే నాయనుచు॥ పండరి॥

— — —

79 పేజీ—పంక్తి 6.

భజనకీర్తన.

మముదయగనుమా - మారమణీరమణా !

నీసేవసేయుటే నెఱుగనివారము

జ్ఞానహీనులము మముదయగనుమా॥ మార॥

పాపాటవులను బడితిరిగెడిమము

కరుణచుగావగరమ్మా ! మారమణీరమణా॥

— — —

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA128B104
పుస్తకం పేరు	భక్తతుకారాము
తారీఖు	30/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	105
విద్య సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినవది	Munisha
పేజీలు విడదీసినవది	Munisha
స్కాన్ చేసినవది	Ch. Ramya
పరిశ్ల చేసినవది	HASEEMA
పేజీలు పరిచూసినవది	
బైండింగు చేసినవది	
ప్యాకింగు చేసినవది	
పరిస్థితి	Good